

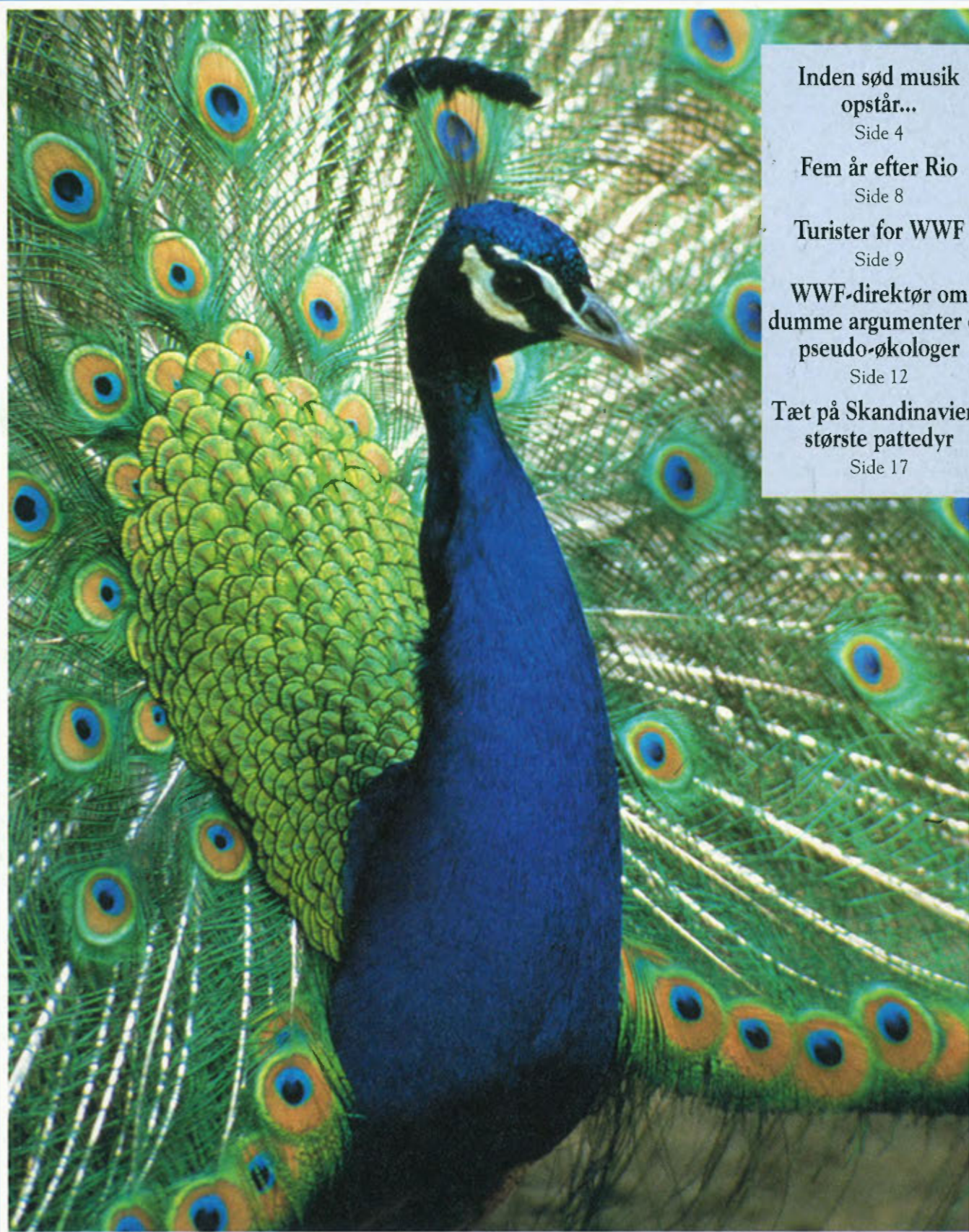
LEVENDE

WWF

NATUR

NR. 2, JUNI 1997

**Inden sød musik
opstår...**

Side 4

Fem år efter Rio

Side 8

Turister for WWF

Side 9

**WWF-direktør om
dumme argumenter og
pseudo-økologer**

Side 12

**Tæt på Skandinaviens
største pattedyr**

Side 17

NATUR NOTER

Nye verdens- arv-områder

I henhold til FN-organisationen UNESCO's konvention om sikring af særligt værdifulde områder, der kan betragtes som hele menneskeheden's arv, blev følgende nye områder i december 1996 udpeget og erklæret for verdensarv-områder: Bajkal-søen i Rusland, nationalpark ved Nigerfloden i Vestafrika, Kamchatkas vulkaner i fjernøsten, regnskovsreservatet Okapi i det nordøstlige Zaire, nordsvensk Lapland samt det 250 km lange koralrev ud for Belizes kyst i Centralamerika. ■

Begrænsning af stør-fiskeri

Umiddelbart efter, at en nyudkommet WWF-rapport udtrykte store betænkeligheder for bestanden af stør i Det kaspiske Hav meddelte en række ledende fiskeindustrier i de 5 omgivende lande, at de havde underskrevet en aftale om pr. 1. januar 1997 for en tid helt at stoppe fiskeriet og kun tillade en begrænset fangst i de tilløbende Volga- og Uralfloder. Myndighederne i de fem lande - Azerbaijan, Iran, Kazakstan, Rusland og Turkmenistan - vil samtidig styrke kontrollen med det ulovlige fiskeri. Der er i de

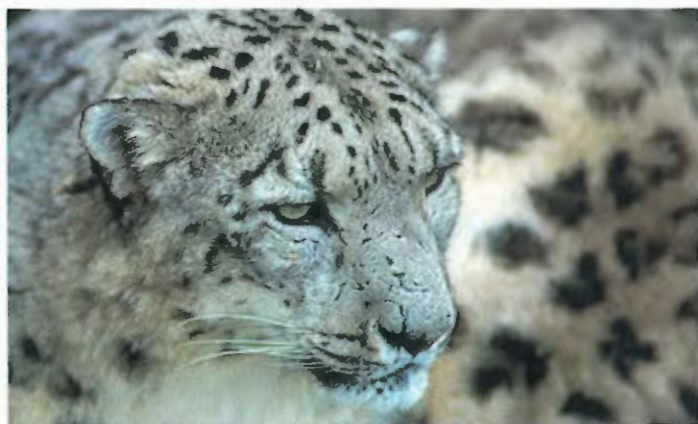

Foto: FOCI - Image Library

senere år sket en betydelig overfiskning af støren i Det kaspiske Hav, som dækker 90% af verdensmarkedet for ægte kaviar. ■

Ny fare for sneleoparden

Der er kommet øget pres på sneleoparden, der holder til i Himalayas bjerge. Det har vist sig, at krybskytter i stigende omfang leverer knogler af sneleopard til det traditionelle medicinmarked i Kina. Det skyldes bl.a., at antallet af tigre har været faldende og beskyttelse af disse er øget kraftigt. På trods af at sneleoparden er totalfredet, har krybskytter meget let spil i det uvejsomme bjergterræn. Samtidig har millioner af kinesere i løbet af de sidste 20 år bosat sig i Tibet, som er kerneområdet for sneleoparden. ■

Maya-indianernes skov trues

En ny vej i Toledo-distriktet i det centralamerikanske land Belize truer store naturområder. Vejen, der koordineres af den amerikanske udviklingsbank IDB og finansieres af vestlige donorlande, truer med at ødelægge Centralamerikas største intakte regnskovsområde. IDB siger, at vejen vil bringe økonomisk og social ud-

vikling for lokalbefolkningen. Maya-folket, der bor i området, frygter derimod, at deres oprindelige land bliver udnyttet af økonomiske spekulanter og invaderet af folk, der ønsker at drive kommercielt landbrug, hvilket området efter deres opfattelse ikke kan bære. ■

To elefant-arter i Afrika?

Nye genetiske undersøgelser af den afrikanske elefant, udført af forskere ved universitetet i Washington, konkluderer, at skovelefanten og savanneelefanten, der

normalt betragtes som racer af samme art, formodentlig er to selvstændige arter. De genetiske forskelle har vist sig at være væsentligt større end hidtil antaget,

og sikkert nok til at adskille de to former på artsniveau. Dette må nødvendigvis medføre, at man fremover må opføre de to bestande uafhængigt af hinanden, og at

man ved fremtidig forvaltning og beskyttelse må opstille selvstændige programmer for henholdsvis skov- og savanneelefanten. ■

Den synlige forskel på skov- og savanneelefant er stødtænderne. Buede hos savanneelefanten og lige hos skovelefanten.

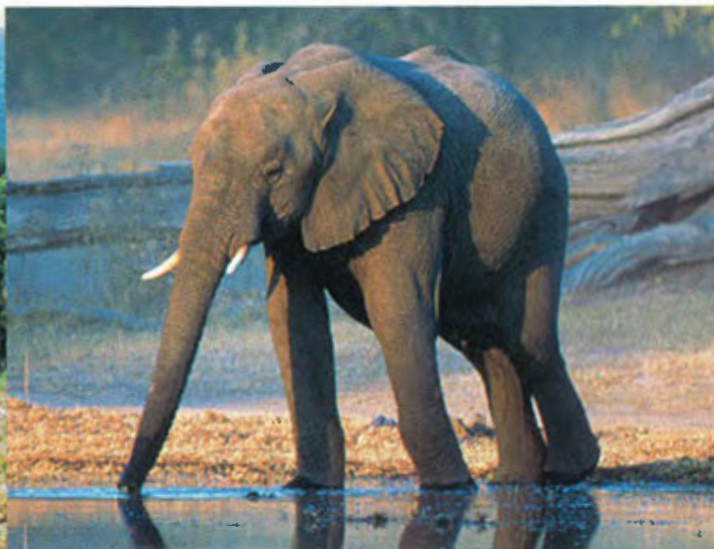

Foto: FOCI - Image Library

Foto: FOCI - Image Library

Levende Natur

Tidsskrift for
international naturbevarelse

Udgiver af

WWF Verdensnaturfonden
Ryesgade 3 F

2200 København N

Tlf. 35 36 36 35 · Fax 31 39 20 62

Giro nr. 5 00 20 01

Man kan blive medlem af WWF
ved at indbetale minimum 175 kr.
om året. Levende Natur udsendes
gratis til medlemmerne

Ansvarshavende redaktør

Journalist Nanet Poulsen (DJ)

Redaktion

Generalsekretær Kim Carstensen

Lic.scient. Tommy Dybbro

Journalist Marie Kraul

Afdelingsleder Michael B. Pedersen

Cand.phil. Mik Steenberger

Journalist Anne-Marie Mikkelsen
(DJ)

Grafisk Produktion

Levison+Johnsen+Johnsen a/s

Lay-out og tilrettelæggelse

Per Zornig

Levende Natur er trykt på

100% genbrugspapir

ISSN 0108-7991

Indhold

Inden søl musik opstår.....	4
Fem år efter Rio.....	8
Turister hjælper Middelhavet.....	9
Interview med WWF's generaldirektør.....	12
Råd om bæredygtig turisme.....	16
Europas bjørne.....	17
Noter om WWF.....	22
Okkings Irland.....	24

Foto: BULLS

Forsiden:

I mange år troede man, at en flot påfuglehale i sig selv var grunden til, at hunnen faldt for hannen. Nu ved man, at der er en snæver sammenhæng mellem graden af flothed og genemes kvalitet. Bent Jørgensen skriver om parringsvalg i naturen.

Det mener WWF Verdensnaturfonden om:

Det globale miljøcirkus

Nu skal vi til det igen. I slutningen af juni mødes alverdens statsledere for at diskutere miljø og udvikling. Sidst samledes de i Rio de Janeiro for 5 år siden. Denne gang går turen til New York til et særmøde i FNs Generalforsamling.

Rio-Konferencen i 1992 satte mange ting i gang. Der blev underskrevet bindende internationale aftaler om klimaændringer og om Jordens biologiske mangfoldighed. Og der blev vedtaget et samlet program for, hvordan verden kan sættes på bæredygtig kurs. Det var den såkaldte Agenda 21, verdens miljødagsorden for det 21. århundrede.

Siden er der fulgt op med internationale møder om emner lige fra bevarelsen af verdens fiskebestande til kampen mod de farligste kemikalier. Ofte har møderne ført til nye aftaler og handlingsprogrammer.

Også i Danmark er der sat mange ting i gang. Vi har fået en mere naturvenlig skovlov og en strategi for naturskov i Danmark. Vi har fået taget initiativer over for pesticider og andre kemikalier. Vi har fået en ny energiplan. Og mange kommuner og amter er gået i gang med lokalt Agenda 21 arbejde.

I modsætning til mange andre FN-konferencer er Rio-Konferencen altså ikke gået sporeløst hen over hovederne på os. Og det vil mødet i New York nok heller ikke. Der vil blive taget nye initiativer, og hele processen vil få ny luft.

Alligevel må vi konstatere, at udviklingen fortsat går den gale vej. Verdens miljø har det i dag dårligere end for 5 år siden. Og hvis New York-mødet går, som vi forventer, vil vi igen om 5 år kunne sige, at der er sket meget positivt, men at verdens miljø alligevel har fået det endnu dårligere. Verden reds ikke af FN-konferencer hvert femte år, uanset hvor godt de går.

Det er det lange, seje træk i dagligdagen, der kan flytte noget. I Verdensnaturfonden

Foto: Kristian Krogh

Generalsekretær Kim Carstensen

yder vi vores bidrag med hundredevis af projekter i de fleste af verdens lande og med analyser og forslag til beslutningstagere i verdens regeringer og erhvervslivet. Vi når store resultater med oprettelse af beskyttede naturområder og påvirkning af miljøadfærden i virksomheder og regeringer. Men der skal meget mere til.

Det vigtigste budskab i forbindelse med FN-mødet i New York er derfor, at vi alle må gøre mere for miljøet til hverdag. Tænk over miljøet i din dagligdag - og husk at handle derefter. Og stil krav til dine politikere, både lokalt i forbindelse med lokal Agenda 21 i din kommune og på landsplan.

I WWF har vi sammen med en række andre private organisationer udarbejdet et katalog med forslag og krav til regering og folketing i forbindelse med FN-mødet i New York. Du kan få kataloget ved at henvende dig til os. Du må meget gerne vedlægge en frankeret svarkuvert. Læs også artiklen på side 8.

WWF - World Wide Fund for Nature - er en privat og uafhængig international miljøorganisation, som arbejder for at løse globale natur- og miljøproblemer. WWF har afdelinger i 30 lande, og WWF Verdensnaturfonden er den danske afdeling. Formålet med WWF's arbejde er at bevare naturens mangfoldighed (den biologiske diversitet), at sikre at udnyttelsen af naturens ressourcer sker på en bæredygtig måde og at bekæmpe forurening og unødigt forbrug af ressourcer og energi.

Der foregår kraftig censur i dyreverdenen, inden hanner og hunner sammen sørger for slægtens fortsættelse. Hvad der umiddelbart ligner naturens overflodighedshorn af pomp og pragt hos en parringsivrig han, tjener ét eneste formål: At vise hunnen, at generne er gode. Og gode gener er netop, hvad hun går efter.

af Bent Jørgensen

Det er tidlig morgen i maj, og luften er fuld af fuglesang. Solen er netop stået op, men solsort og sangdrossel er allerede i fuld gang. Bogfinke, grønirisk og rødhals falder ind, og munk, havesanger, løvsanger og mange flere blander sig i koret. Det er forår, og det er nu, at hanner og hunner finder hinanden og sørger for slægtens fortsættelse. Det er hannerne, der synger. Og de synger ikke for at glæde os. Deres sang er et budskab til artsfællerne. Den er på samme tid en knyttnæve mod rivaler og en kærlig invitation til ledige hunner. Det er der ikke noget nyt i.

Det er der derimod i den opdagelse, at en ledig hun ikke lytter kritisk til morgensangen. Hun lytter efter en han, der synger særlig kraftigt, mest ihærdigt og måske med flest variationer. En han med så megen energi må nemlig have fået rigeligt at spise. Og det betyder, at han råder over et territorium, hvor der vil være føde nok til hendes unger. Så ham vælger hun.

I de senere år er man blevet opmærksom på, at heller ikke i dyrenes verden falder hunnerne for den første han, de løber på. De vil helst have den bedste! De vil have en, der er god til at skaffe ungerne mad - eller en, der kan forsvare familien - eller simpelthen en, der kan bidrage med de bedste gener til det fælles afkom.

Hvert æg er vigtigt

Hannerne tager det ikke altid så nøje. De har masser af sædceller og kan sprede deres investeringer. Nogle af dem skal såmænd nok give gevinst. Det er anderledes for hunnerne. De producerer forholdsvis få æg i løbet af deres levetid og investerer dermed meget i hvert forhold. Derfor er det vigtigt for dem at sikre sig, at de får fuld valuta for pengene, når de skal til at slå deres gener sammen med en vildfremmed hans.

Det er ofte temmelig overraskende sider ved det modsatte køn, hunnerne går efter. Hos landsvalerne kigger hunnerne interesseret efter hannernes haler. Jo længere, des bedre. Det har den danske zoolog Anders Pape Møller kunnet påvise. Han klippede et par centimeter af nogle hanners halefjer og limede stumperne fast på andre hanners haler, der på den måde blev kunstigt forlængede.

Resultatet var ikke til at tage fejl af. De hanner, der fik de meget lange haler forærende, viste sig at være helt uimodståelige. Der gik kun et par dage, så var de i fuld gang med at stifte familie. De kortklippede hanner måtte vente op mod fjorten dage, før der var hunner, der ville tage til takke med dem.

Det er ikke uden omkostninger at have lange halefjer. De er lidt mere besværlige at flyve med, så kun hanner i fin form kan tillade sig den luksus. Anders Pape Møller opdagede, at de svaler, der havde haft stor succes med deres forlængede halefjer, ikke kunne følge succesen op næste forår. Når de vendte tilbage fra deres vinterkvarter, bar de kortere halefjer end de fleste andre hanner. En sommer med lange halefjer havde taget så meget på deres kræfter, at de ikke orkede at producere nye halefjer med en længde, der var værd at prale af.

Påfuglehale er mere end flot

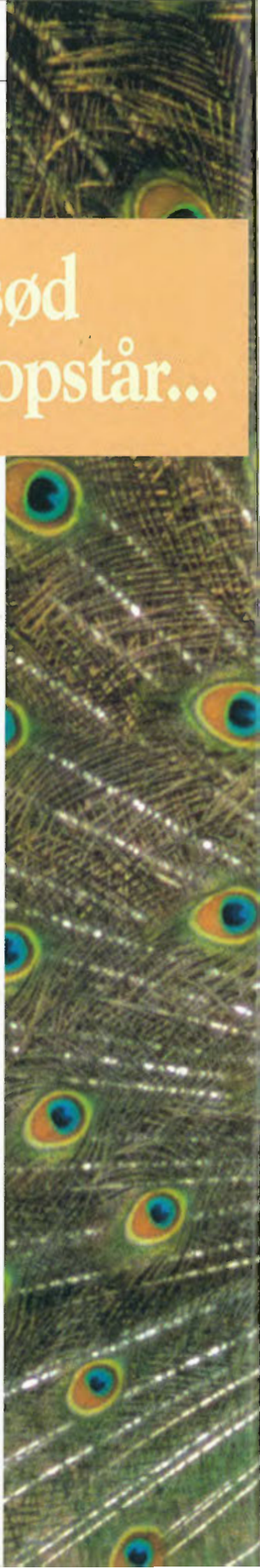
A propos haler: Påfuglehannen har den mest berømte af alle haler i fuglenes verden. Lige siden Darwins dage har man diskuteret, hvad den →

Bent Jørgensen
fortæller:

Inden sød musik opstår...

Levende Naturs redaktion har truffet aftale med tidligere Zoo-direktør Bent Jørgensen om at skrive en række spændende artikler om dyrenes forunderlige verden.

I mange år troede man, at en flot påfuglehale i sig selv var grunden til, at hunnen faldt for hannen. Nu ved man, at der er en snæver sammenhæng mellem graden af flothed og genernes kvalitet - jo flottere hale, jo bedre gener. Og det er gode gener, hunnen går efter.

Størst og fedest. Det er den søde-
fant, der kan score flest hummer.

Jo dybere og kraftigere brøl,
jo større succes hos hunnerne
blandt kronhjorte.

FOCUS

FOCUS

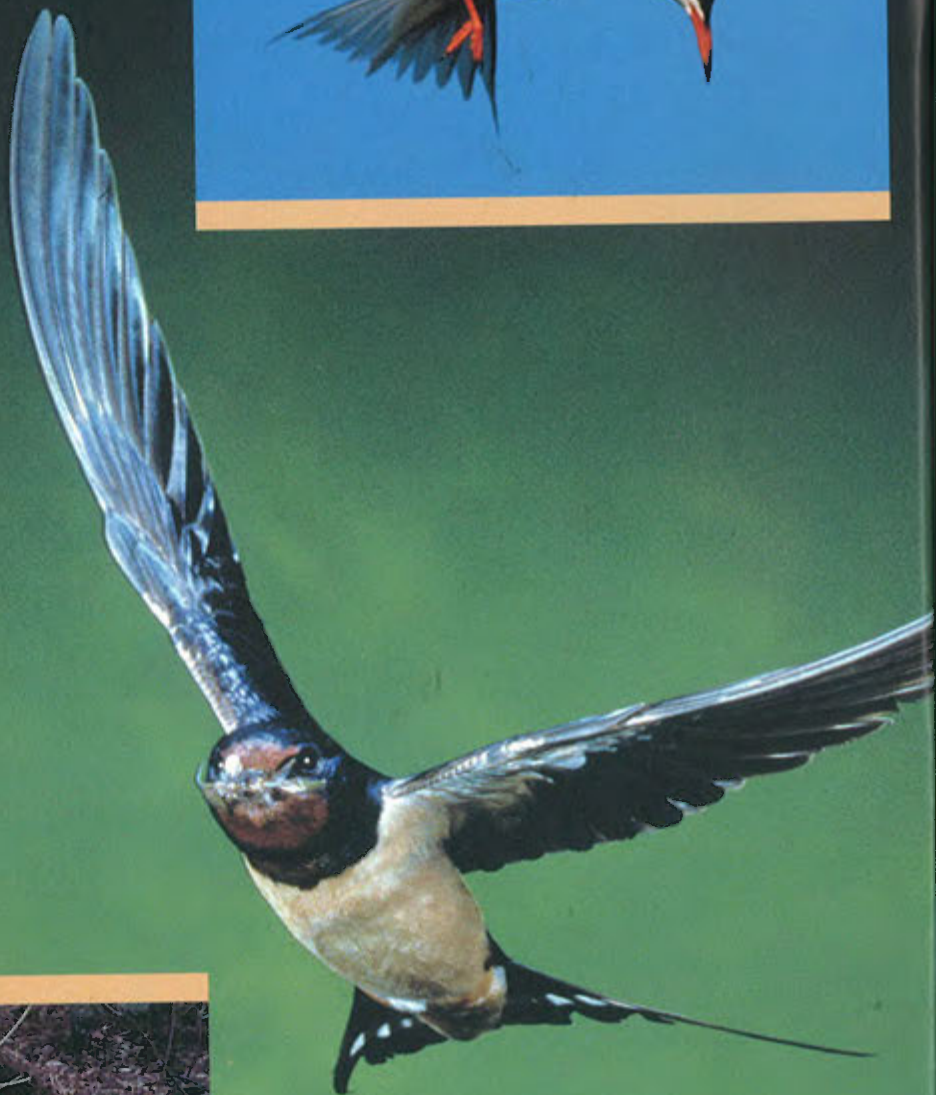
I "forlovelsestiden" kommer fjordternehammen med fisk til hummen. Hun synes i sit partnervalg at vurdere hammens evner på mængden af fisk, han kommer med.

Foto: FOCT - Image Library

Det er halens længde, hummerne går efter, når de skal vælge svalehan til slægtens fortsættelse. Kun en stærk han kan nemlig i længden klare at flyve med en lang hale. I et dansk forsøg har man snydt hummerne ved at lime fjer fra langhalede hanner på korthalede. På få dage var de i fuld gang med parringen, mens de kortklippede hanner måtte vente op til 14 dage, før der var hummer, der ville bide på.

Foto: WWF/Lone Eg Nielsen

Løvhyttefugle-hannerne bygger små kunstfærdige "hytter" eller "haver", som de prøver at imponere hunnerne med. De er hele tiden på farten for at se, om de kan stjæle lidt dekorationsmateriale fra en af de andre hanner.

Foto: WWF

skulle gøre godt for. Man kunne jo godt se, at hunnerne ikke var helt uinteresserede, når påfuglehannen slog sin vældige hale op i et hjul. Men de fleste zoologer mente, at hunnerne såmænd bare faldt for de lange haler, fordi de så flotte ud.

En række undersøgelser i England har nu vist, at hunnerne høster en fordel ved at foretrække de hanner, der har de længste haler. For den slags hanner har tilsyneladende gener, der sikrer, at det kommer til at gå deres unger godt. Man udrugede flere hundrede påfugleæg kunstigt og opmadede ungerne. Og så viste det sig, at de kyllinger, der havde fædre med rekordlange haler, voksede sig større og stærkere end de andre. Da man siden lød dem strejfe frit om i en stor park, var det i det lange løb også de flotteste hanners afkom, der klarede sig bedst.

Men der er selvfølgelig andet i verden end haler. Hos den grønbenede rørhøne kommer hunnerne ofte op at slås om en særlig tiltrækkende han. Men det er hverken morgensang eller en flot hale, der gør ham tiltrækkende. Hunnerne er interesserede i ham, fordi han er godt i stand. Fede hanner bruger som regel mere tid på at ruge på de fælles æg, og hunner med en sådan mage kan ofte tillade sig at få to kuld i løbet af sæsonen. At få en mage med sul på kroppen er altså som at vinde i lotteriet.

Se min have...

I Australien og på New Guinea bygger løvhyttefuglenes hanner små kunstfærdige "hytter" eller "haver", som de prøver at imponere hunnerne med. De bruger pinde til opførelsen og udsmykker anlægget med blomster, mos, fjer fra andre fugle, skinnende sten osv. Og de har ikke nok i deres eget. De er hele tiden på farten for at se, om de kan komme afsted med at stjæle lidt dekorationsmateriale fra en af de andre hanner.

Hunnerne flyver omkring og inspicerer hytterne. Hannerne kan ikke gøre andet end at håbe på, at deres bytte falder i hendes smag. Gør det ikke det, er hun den, der er skredet. Men finder hun en hytte, der overgår alle de andre, inviterer hun på parring. På den måde kommer hun selvfølgelig til at overgive sig til egen

største tyveknekt. Men hvad så? Det betyder jo blot, at han er meget energisk og ikke bange for andre hanner, og det er tegn på, at han har noget godt at give videre til hendes unger.

Når fjordternen om foråret ankommer til vore kyster, må hannen kurtisere sin udkårne i adskillige dage, før det ender med redebygning og parring. I "forlovelsestiden" forærer han hende af og til fisk. Og hun synes at vurdere hans evner på mængden af fisk, han kommer med. Hos spurvehøge er det tilsyneladende sådan, at hunnen dropper en han, der ikke flittigt nok bringer hende bytte.

Gaver pakket i silke

At give gaver, inden der tages fat på det egentlige, kendes fra mange insekter. Hos de små dansefluer fanger hannerne et lille insekt, som de

pænt pakker ind i silke og overrækker hunnen. Dansefluer er rovdyr, så man har ment at gaven blot skulle aflede hendes opmærksomhed under parringen. Han skulle jo nødig ende som bryllupsmiddag. Men måske er det i virkeligheden hendes metode til at udpege den han, der er værd at ofre sine æg på.

Sådan er det i hvert fald hos en amerikansk skorpionflue. Ligesom dansefluen lever den af rov, og hannen har samme pæne manerer. Også han kommer med et bytte til hunnen, og mens hun fortærer maden, parrer han sig med hende. Men han skal ikke være fedtet med sine gaver. Hanner, der kommer med et beskeden bytte, bliver hurtigt vipet af og når ikke at komme af med ret mange sædceller. Men den, der magter at servere et solidt måltid for hende, får al hendes tid. Hun vil slet ikke have noget med andre hanner at gøre, før hun har lagt det kuld æg, der kom ud af den storslåede frokost.

Det synes fair nok. Noget for noget. Men der er mere i det end som så. Det er nemlig farligt at skaffe en flot gave. Ikke sådan, at byttet bider fra sig. Men under jagten havner skorpionfluerne nemt i et edderkoppespind. Det har vist sig, at dobbelt så mange hanner som hunner ender deres dage på den måde, fordi de er nødt til at fare omkring efter gaver. Den han, der magter at fange et stort bytte uden at omkomme i et spind, må der være noget særligt ved.

Hos kronhjorten er kriteriet for succes, at man kan brøle dybt og kraftigt. Så skal hinderne nok komme rendende. Hos den brune lemming kan hunnen lugte sig frem til den af de to hanner, der har vundet et indbyrdes slagsmål. Ham skal det være. Hos en nordamerikansk landsalamander, der lever af termitter, er hunnen meget optaget af at lugte til hannens ekskrementer. Hun tager den, der for nylig har proppet sig med termitter.

Den største og fedeste er den stærkeste

Hos sølelefanten er det den største og fedeste af hannerne, der scorer hunnerne. De har tilsyneladende heller ikke noget valg, for i sammenligning med ham er de virkelig det svage køn. En hun vejer kun 1/5 af hans 4.000 kg, og det ligner snarere hustruvold end elskov, når han vælter sig ind over hende.

Men det er i orden med hende. Han har jo vist, hvad han duer til ved at holde ud og overleve i mange år, indtil han blev den største og stærkeste på stranden. Hvis hun holder sig til ham, er hun sikker på, at hendes unger får andel i hans gener, og de kan ikke være så ringe. Forsøger en af de yngre og slankere hanner sig hos hende, hyler hun op. Så afbryder den gamle han straks den parring, han utvivlsomt er i gang med et andet sted på stranden, og maver sig pustende og stønnende over for at sætte den unge flås på porten.

Der er ingen tvivl om, at også hunnerne hos vore forfædre blandt aberne havde deres måder at kigge de bedste hanner ud på. Om der stadig hænger noget ved? Det er der adfærdsbiologer, der bestemt mener. For hvad er det egentlig, der foregår, inden den søde musik opstår, når dreng møder pige...

Foto: Biofoto/Søren Bretting

Den skorpionflue, der magter at fange et stort bytte uden at omkomme i et spind, må der være noget særligt ved.

Rio - fem år efter

Naturens mangfoldighed

Der gøres mere end nogensinde for at bevare verdens natur. Det skyldes blandt andet aftalen om biologisk mangfoldighed, som blev underskrevet ved Rio-Konferencen, og som siden har fået tilslutning fra mere end 160 lande. Aftalen er et globalt udtryk for en ny opmærksomhed på de problemer, vi påfører verdens dyr og planter, og den har ført til mange nye initiativer for bevarelse og bæredygtig udnyttelse af naturen.

Alligevel går det stadig den gamle vej. Arter udryddes hver eneste dag i en takt, der er hurtigere end noget, verden har set, siden den sagde farvel til dinosaurerne.

Derfor er der brug for nye, markante initiativer, når verdens statsledere mødes i New York i juni for at tage temperaturen på den globale miljøindsats. Der må skabes tilslutning til at frede mindst 10 procent af verdens naturområder. Og det må sikres, at der tages reelle hensyn til naturen, når der lægges planer i vigtige sektorer som landbrug, fiskeri og skovbrug. Desuden må de rige lande afsætte flere penge til at hjælpe ulandene og Østeuropa på dette område.

Også i Danmark skal der gøres mere. Vores natur har det ikke for godt, og der er brug for en samlet plan for dansk natur med mål og planer for naturgenopretning og for genskabelse af vild natur. Samtidig skal mere af den store støtte til landbruget og fiskeriet have et direkte natursigte.

Klima for fremtiden

Det var de brede smil dag. Blot to dage inde i FN-konferencen i Rio blev den store protokol fundet frem for at blive åbnet for underskrivelse af en af de vigtigste aftaler for klodens fremtid: Klimakonventionen. Ministre fra over 100 lande bestilte tid for at skrive under. Pressefotografer stod i kø, journalister skrev, embedsmænd så på. Det var et historisk og euforisk øjeblik. Undertagen for en række miljøorganisationer, som fandt den vedtagne konventionstekst så utilstrækkelig og uklar, at den ikke bidrog til sit eget formål: At forhindre menneskeskabte klimaforandringer.

Et år senere mødtes embedsmændene igen - for at fortolke de brede formuleringer og arbejde videre med uklarhederne. For dem var der mange af. At kloden skulle beskyttes mod menneskeskabte klimaforandringer var der enighed om, men det var ikke klart, hvem der skulle gøre hvad for at hindre dem. Smuthullerne var flere end forpligtelserne.

Fem år efter underskrivelsen i Rio forhandles der endnu. Grundlaget er et andet, men problemet er det samme: Hvem skal gøre hvad hvornår for at forhindre globale klimaforandringer? Videnskaben er mere sikker i sin sag nu end for fem år siden: Klimaproblemet er reelt og menneskeskabt og stammer primært fra vores forbrug af kul, olie og gas. Miljøministre fra hele verden har bakket videnskaben op og erklæret Klimakonventionen i sin nuværende form for utilstrækkelig. Og derfor forhandles der i dag om et tillæg til konventionen, som skal stramme kravene til de industrialiserede lande.

Næste deadline er i december 1997 i Japan. Her er det planen, at der skal underskrives en ny protokol, der vil stille krav til de industrialiserede lande om at nedsætte deres udslip af såkaldte drivhusgasser, især CO₂. Hvor meget, der skal reduceres og af hvem, er endnu uklart. Men vil forhåbentlig ikke være det efter december i år...

Agenda 21 - gamle travere og nye emner i miljødebatten

Rio-Konferencen vedtog et stort handlingsprogram for miljø og udvikling i det 21. århundrede, det såkaldte Agenda 21. Der er brugt megen energi på at diskutere gennemførelsen af Agenda 21, og på nogle områder er snak også blevet til handling. Men det meste er stadig ugjort, og en af de store udfordringer til statslederne er at skabe ny energi i arbejdet.

Herhjemme skal der mere skub i kommuners og amters arbejde med lokal Agenda 21, lokale planer for bæredygtig udvikling. Enkelte steder sker der meget, men oftest er lokal Agenda 21 blot titlen på en tom idékasse. Der er brug for fælles målsætninger om emner som energi, kommunale indkøb, naturforvaltning, kemikalier og trafik, som kommuner og amter skal leve op til.

Samtidig må statslederne erkende, at verden har bevæget sig siden Rio. Der er kommet en række nye temaer på den globale dagsorden, hvor der er akut behov for nye, klare miljø-ideer. Det drejer sig bl.a. om verdenshandelen, som i øjeblikket liberaliseres uden redskaber til at styre konsekvenserne for miljøet. Og det drejer sig om trafikken, som fortsætter med at vokse, og om den ny viden om kemikaliers hormonlignende virkning, som kræver en ny indsats.

Tekst: Magnus Sylven,
WWF International
Oversættelse: Else Eriksen

Som det ligger i grænseområdet mellem tre kontinenter - Afrika, Asien og Europa - virker Middelhavet som en slags smeltedigel for mange plante- og dyrearter. I Sydeuropas bjergegne findes arter som ulv, bjørn og los. I Tyrkiet er der stadig leoparder ganske tæt på Middelhavskysten. Og for ikke længe siden blev den sidste løve i Tunesien skudt.

En intensiv, menneskelig udnyttelse af skove, jord, vådområder, kyster og hav har imidlertid sat sine spor i miljøet. En befolkning på godt og vel 400 millioner er koncentreret i en smal kyststrimmel, hvor der kun er meget lidt tilbage af den oprindelige natur. Middelhavet er desuden et af verdens mest forurenede have.

Takket være et gunstigt klima, interessante kulturer og en rig natur er Middelhavsområdet - trods alle sine miljøproblemer - et attraktivt område for turister fra hele verden. Omkring 150 millioner udenlandske turister besøgte hvert år Frankrig, Grækenland, Italien, Spanien og Tyrkiet. Middelhavet alene tager imod over en tredjedel af de turister fra hele verden, som besøgte fremmede lande. Turismen er desværre også årsag til en negativ udvikling for Middelhavets miljø. Udover den direkte virkning på landskabet med mange former for byggerier, betyder turismen et stærkt øget forbrug af bl.a. vand til hoteller og til vanding af golfbaner og lignende.

WWF tværs over vandene

WWF har arbejdet i Middelhavsområdet i mere end 30 år.

I starten af 1990'erne tog man de første initiativer til en fælles indsats omkring Middelhavet. Der blev ansat en koordinator med kontor hos WWF-Italien i Rom. Siden da har man igangsat en række naturbevarelsesprojekter, og samarbejdet omkring uddannelse blev intensiveret i WWF's nationale afdelinger i området. Der blev taget et spændende initiativ for at styrke den spirende miljøbevidsthed i Nordafrika og Mellemøsten. For at symbolisere samarbejdet henover grænserne blev projektet kaldt "Tværs over vandene".

Turister hjælper med at redde Middelhavet

Foto: FOC/Image Library

Star Tour har indledt et spændende samarbejde med WWF om Middelhavets fremtidige miljø.

Et bidrag på en dollar pr. turist hjælper WWF med at gennemføre en række vigtige projekter med fokus på hav, kyster, skove, uddannelse og truede arter.

Nyt Middelhavsprogram

I september 1996 blev et nyt middelhavsprogram lanceret.

Aktiviteterne i de kommende fem år vil især fokusere på tre naturtyper: Skove, vådområder samt have og kyster. Støtten til andre miljøorganisationer vil blive intensiveret. Nye og vigtige tiltag angår også spørgsmål af mere almen karakter som f.eks. værdiansættelse af naturressourcer, jordbrug, regional udviklingsstøtte og - ikke mindst - turisme. Tankerne om fremover at udvikle hele Middelhavsregionen til et gigantisk frihandelsområde kan få alvorlige konsekvenser for miljøet og er således også blevet udpeget som et højt prioriteret arbejdsområde.

En dollar pr. turist

Turisterhvervet og WWF har en fælles interesse i at sikre et fremtidigt sundt miljø. Yderligere nedslidning af skove, have og kyster kan på længere sigt udgøre en risiko for hele turisterhvervets fremtid omkring Middelhavet. I forbindelse med offentliggørelsen i 1995 af WWF's rapport om det fremtidige samarbejde omkring Middelhavets marine miljø blev der fremsat et forslag om at øge støtten til bevarelse af hav og kyster. Forslaget gik ud på at få et årligt bidrag fra alle de udenlandske turister, som hvert år søger til Middelhavet. Med et bidrag på 1 dollar pr. turist og med en uændret turiststrøm på mindst 100 millioner udenlandske besøgende hvert år er potentialet overvældende.

Forhandlinger i 1996 med Fritidsrejser, i Danmark Star Tour, har resulteret i en aftale på nordisk plan. Med et årligt antal rejsende til Middelhavet på omkring en halv million og et bidrag på 1 dollar pr. person kan støtten til WWF's arbejde i området komme op på mere end 6 millioner kroner i løbet af de første to år!

Stort behov for hjælp

Et projektkatalog om de miljøer, turisterne kommer i kontakt med i Middelhavsområdet, er blevet forelagt Fritidsrejser. Blandt projekterne er der forslag til oprettelse af nye havreservater. I øjeblikket er kun tre procent af Middelhavets kyster på en eller anden måde beskyttet. Hvad angår havmiljøet er blot en →

eneste procent beskyttet. WWF's langsigtede mål er at opnå beskyttelse af mindst ti procent af begge disse naturtyper.

Ligesom for Østersøen er der indgået aftaler for Middelhaver om, hvordan man skal nedsætte forureningen. WWF har deltaget aktivt i forhandlingerne for at få indført strengere krav. Med en plan om, hvordan man gradvist kan fjerne de 12 mest skadelige stoffer i havmiljøet, håber WWF at kunne lægge yderligere pres på beslutningstagerne for at fremskynde arbejdet med at rense Middelhavet.

Munkesælen - den mest truede

Beskyttelse af flere arter er også med på listen. Middelhavet er stadig hjemsted for et af verdens mest truede pattedyr - munkesælen. WWF har allerede i flere år støttet arbejdet for at sikre munkesælernes sidste levesteder i Grækenland og Tyrkiet. Turisterne og Star Tours bidrag danner grundlag for at fortsætte det gode arbejde.

Middelhavet er et af verdens mest trafikerede have. Og der sker hvert år udslip på omkring 600.000 tons råolie til havet.

Her er der dog ingen fare på færde. En delfin rider på bølgerne foran et tankskib og sparer derved 85% energi.

Der lever 82 mio. mennesker i Middelhavets kystbyer. Tallet forventes at være fordoblet i år 2025. Godt 30% af områdets befolkning bor i de sydlige lande. Deres andel forventes at være fordoblet i år 2025. Det er samtidig disse lande, der har de færreste ressourcer til at tage hånd om miljøproblemer.

Der sker hvert år udslip af op til 600.000 tons råolie fra forskellige kilder til Middelhavet. Det er ca. 17 gange så meget, som ved Exxon Valdez-udslippet i Alaska.

70% af spildevandet fra de omkringliggende landes kystbyer sendes urensset ud i Middelhavet.

Havskildpadderne beskyttes

WWF har i mange år desuden medvirket til beskyttelse af Middelhavets havskildpadder ved at bevogte de få tilbageværende strande, hvor hunner stadig uforstyrret kan lægge æg. Her har den græske ø Zakynthos og flere strande langs Tyrkiets Middelhavskyst været i fokus.

Havskildpaddernes fremtid af-

hænger imidlertid ikke blot af, hvor effektivt strandene kan beskyttes. Et voksende problem er alle de skildpadder, der omkommer i fiskeredskeer på havet. Et mangeårigt arbejde med en aktionsplan for Middelhavets havskildpadder kan afsluttes i 1997 med støtten fra Fritidsrejser/Star Tour.

Fremtiden for de få tilbageværende skove i Nordafrika og lande som Libanon og Tyrkiet afhænger især af mulighederne for at skabe alternativer for en voksende befolkning i landsbyerne.

Skovbevarelse

Fremtiden for de få tilbageværende skove i Nordafrika og lande som Libanon og Tyrkiet afhænger især af mulighederne for at skabe alternativer for en voksende befolkning i landsbyerne. Behovet for bl.a. brændsel og foder til dyrene skal tilgodeses, før man kan tænke på en mere langsigtet bevarelse af skovene. WWF's pilotprojekt - hvor plantning af ny skov gennemføres af planteskoler, der drives i samarbejde med lokalbefolkningen -

bliver påbegyndt i 1997 i bl.a. Tunesien.

Uddannelse

Der indgår flere uddannelsestiltag i projektpakken til Fritidsrejser/Star Tour. I Miramare nær Triest i Norditalien har man i flere år uddannet repræsentanter fra udvalgte organisationer fra Middelhavsområdet. Havets fremtidige miljø er i fokus, og uddannelsen har meget passende fået navnet "Den Blå Skole". ■

Foto: WWF

Foto: FOCL/Image Library

Foto: WWF

Middelhavet er stadig hjemsted for et af verdens mest truede pattedyr - munkesælen. WWF har i adskillige år støttet arbejdet med at sikre munkesælernes sidste levesteder i Grækenland og Tyrkiet.

Fra de store floder Po, Ebro og Rhone udledes nitrat, fosfor og rester af bl.a. klorholdige sprøjtegifte, der ophobes i fødekæden.

En undersøgelse af 150 strande i Frankrig, Grækenland, Italien og Spanien viste i 1988, at 25% af dem var forurenet i en grad, der kan påvirke menneskers helbred. Og dette er generelt mindre påvirkeligt end det marine liv.

Ferskvand er fundamentet for alt liv. Det vurderes, at i 2025 vil hvertandet Middelhavsland bruge ferskvandsressourcer hurtigere end de gendannes. Malta og Cypern gør det allerede.

Mindre end 5% af Middelhavskysterne er beskyttet med henblik på at bevare dyrearter og deres levesteder. IUCN anbefaler, at mindst 10% bør være beskyttet, hvis en repræsentativ biologisk mangfoldighed skal bevares.

Middelhavsområdet er ved et vendepunkt. Der er en klar politisk erkendelse af, at der skal gøres noget ved miljøproblemerne, og at der for at tage hånd om dem også skal sikres økonomisk og social stabilitet og bæredygtighed.

Det, der er brug for nu, er handling.

En lufthavnsbiolog mellemlander

Som international generaldirektør for WWF har han adgang til statsledere verden over. Men ind imellem savner Claude Martin feltarbejdet som biolog i den centralindiske regnskov

Af Morten Andersen, journalist

Måske har schweizerne ikke noget udtryk for at hygge sig, men ikke desto mindre er det, hvad Claude Martin gør. WWFs generaldirektør er på besøg i Verdensnaturfondens lokaler i København, hvor pressesekretær Marie Kraul Nielsen netop har været uheldig med en kuglepen.

- Du har noget på kinden, kommenterer Claude Martin den blå planage. Han siger det så stilfærdigt, at man et øjeblik er i tvivl, om der overhovedet er tale om drilleri.

Så kommer smilet fra øre til øre.

Der er både mildhed og intensitet i blikket hos manden, som har opholdt sig mange år af sit liv i klodens mest utilgængelige egne men i dag flyver rundt mellem verdens metropoler.

Claude Martin har en baggrund som professor i biologi og gjorde sig første gang internationalt bemærket med et to-årigt studie af årsagerne bag den truende udryddelse af en centralindisk dådyrart. De seneste tre år har han haft en kalender, der minder om en udenrigsministers. Flyvende mellem internationale miljøkonferencer, besøg på WWFs mange kontorer, forhandlinger med regeringer og mulige donorer.

- Du kan vel kalde mig lufthavnsbiolog, foreslår Martin, som

indrømmer, at han savner feltarbejdet.

Rusten fornemmelse for march

En note i WWF International's nyhedsbrev beretter, hvordan det gik, da generaldirektøren sidste sommer rev nogle dage ud af kalenderen for at genopleve følelsen af vild natur. Udstyret med et kompas og lidt proviant i form af bananer og nødder påtog han sig opgaven at føre et schweizisk TV-hold gennem Kakum nationalparken i Ghana.

- Hold op, jeg havde fuldstændigt undervurderet afstanden. Vi kom først tilbage efter mørkets frembrud, gennemblødte og udmattede efter 11 timers hård march. De folk nægtede simpelt hen at tale med mig mere!

Claude Martin griner ad historien, men man mærker, at det passer ham dårligt, at han fejlede i en af feltbiologens vigtigste discipliner. Måske var fornemmelsen for marchtid i naturen blevet rusten af kontor- og konferencelivet?

- Jeg trøster mig med, at der kommer et liv efter det, jeg lever nu. Stillingen som generaldirektør i WWF er ikke en, man har for livstid. En dag er det slut, og så kigger jeg mig omkring og kan måske gøre nogle af de ting, jeg forsømmer nu.

Det er kampen mod de menneskeskabte klimaforandringer, der bringer Claude Martin til Danmark denne gang. Dagen før interviewet var han vært sammen med miljøminister Svend Auken ved en international konference arrangeret af WWF Verdensnaturfonden om emnet.

- Jeg er overbevist om, at mennesket har en indre ansvarsfølelse over for naturen. Den kan være skjult i det enkelte menneske, men den er der et sted.

Foto: Bert Wiklund

- Det slog mig, at der sad vi - NGO-repræsentanter, videnskabsmænd, industriledere og ministre - og snakkede ud fra et fælles grundlæggende syn. Der er ikke mange lande i verden, hvor det kan lade sig gøre. I Spanien eller Italien ville det have været utænkeligt.

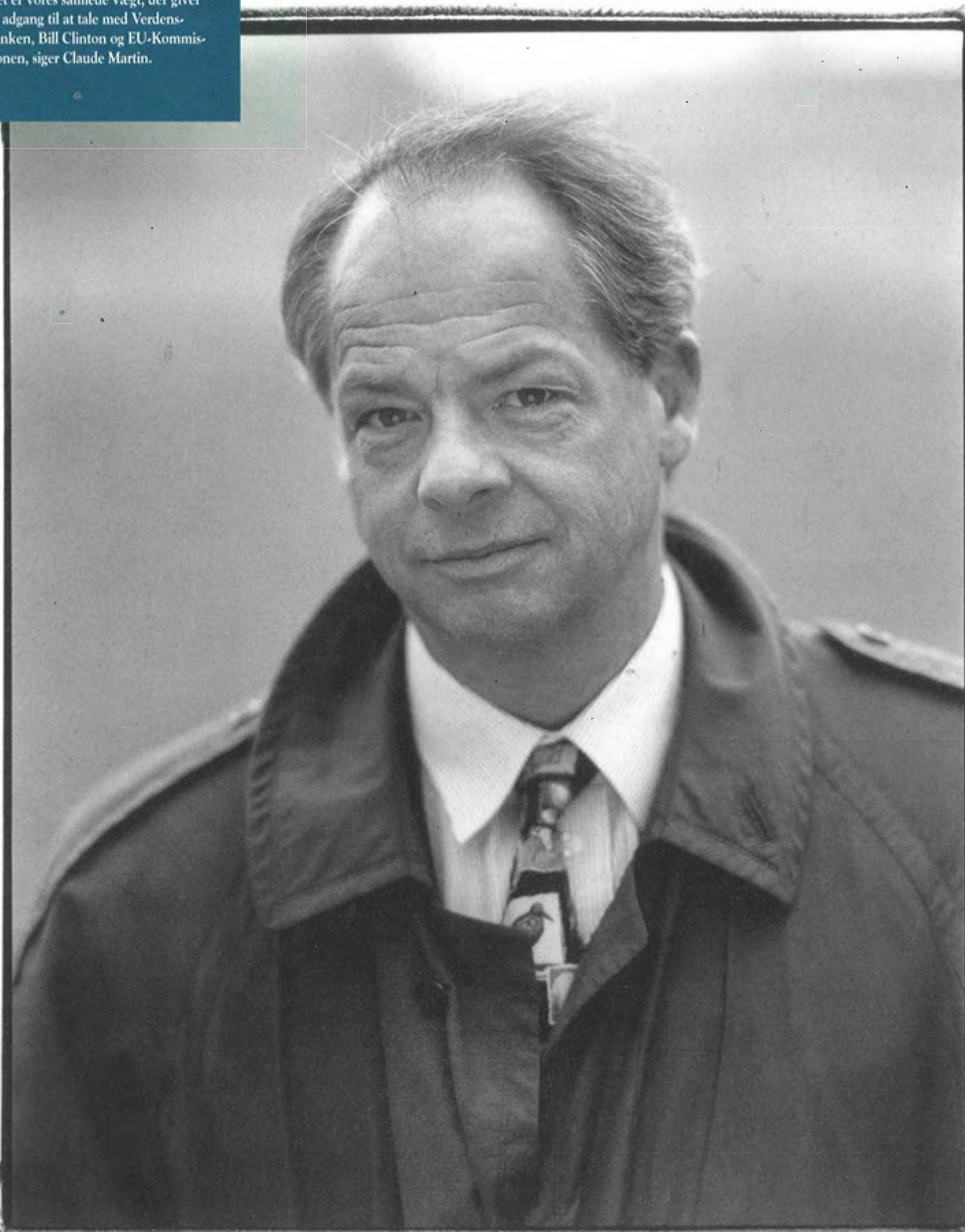
- I flere vigtige sager har vi set, at godt en tredjedel af EU-landene har presset på for mere vidtgående miljøsensyn. Det handler om at komme det skridt videre, hvor de progressive lande udgør flertallet. Vi skal over den kritiske masse, og Danmark har en nøgleposition i det arbejde.

Pseudo-økologer på banen

Debatten om drivhuseffekten tog en drejning sidste år, da den amerikanske organisation Wise Use →

- WWFs vigtigste berettigelse ligger i, at vi ikke bare er en gruppe nationale organisationer men et netværk. Det er vores samlede vægt, der giver os adgang til at tale med Verdensbanken, Bill Clinton og EU-Kommissionen, siger Claude Martin.

forsøgte at spænde ben for den begyndende enighed. En kampagne fra organisationen angreb FN-klimapanelets konklusioner om, at de menneskeskabte udslip af blandt andet CO₂ er med til at forårsage en ændring af klodens klima.

- Wise Use foregiver at være interesseret i bæredygtig udvikling, men deres virkelige formål er at ødelægge miljøbevægelsen. Det samme kan man sige om flere andre nye organisationer. De giver sig selv pseudo-økologiske navne og udnytter, at nogle men-

- I WWF har vi indset, at man ikke bare kan hegne naturen ind og sige, at der må folk ikke gå ind. Vi arbejder i dag ud fra en tankegang om bæredygtig udnyttelse. Men følsomheden over for økologisk imperialismen bliver støt større i den tredje verden, og spørgsmålet er, om man overhovedet kan arbejde i disse lande fremover, hvis man ikke har en base i form af en national organisation.

Tolerance på prøve

Da Claude Martin trådte til som

Claude Martin ser i øvrigt multikulturel tolerance i praksis hver dag. Der er 30 nationaliteter repræsenteret i WWFs internationale sekretariat, som ligger i den schweiziske by Gland.

Der er mildhed i blikket hos Claude Martin, men de ansatte i sekretariatet har også set en anden side af ham. En af hans første dispositioner som generaldirektør var at skære antallet af stillinger på kontoret ned fra 168 til 133.

- Det internationale sekretariat skal ikke være en økonomisk byrde for kontorerne i landene. Vi skal hvile i os selv og derudfra tilbyde landekontorerne nogle serviceydelser, som de kan vælge, hvis de mener, at de har brug for dem.

Ingen tekniske løsninger

Claude Martin indrømmer, at det gav gnidninger i "familien", da han samtidig begyndte at fundraise direkte til det internationale sekretariat. De fleste mulige donorer hører hjemme i lande, som har et WWF-kontor.

- Jeg synes, vi har fået en god fælles forståelse i WWF. Der er nogle donorer, som specifikt ønsker at støtte det internationale sekretariat. De ser - lige som jeg selv - WWFs vigtigste berettigelse i, at vi ikke bare er en gruppe nationale organisationer men et netværk. Det er vores samlede vægt, der giver os adgang til at tale med Verdensbanken, Bill Clinton og EU-Kommissionen. Og det er vel at mærke et netværk, som bliver styrket ved at have et velfungerende, smidigt sekretariat.

Claude Martins drøm er meget tæt på at blive virkelighed. Sekretariatet drives i dag næsten uden støtte fra kontorerne i landene.

- Det var hårdt at skulle afskedige folk, og vi blev også nødt til at skære ned på omfanget af projekter, men jeg har ikke fortrudt. Tværtimod. Vi kan se i dag, at donorerne i landene øremærker deres penge i stadig højere grad. De vil vide, hvad pengene bliver brugt til og har måske en kæphest i form af et bestemt projekt. Derfor bliver der stadig færre penge, som organisationerne i landene kan skyde i driften af et internationalt sekretariat. Vi er simpelthen nødt til at kunne klare os selv økonomisk.

Ud over de administrative mål har Claude Martin en række ting,

Foto: Robin Skjoldberg

nesker er blevet trætte af at høre om miljø. Vi ser desværre, at en del journalister, som tidligere var optaget af truslerne mod kloden, har skiftet lejr og støtter organisationer som Wise Use.

- Det bedste modtræk er at synliggøre de interesser, som ligger bag. En række selskaber og organisationer i den amerikanske energisektor finansierede Wise Use. Det svækker naturligvis troværdigheden af deres kampagne om klimaændringerne. Samtidig kan vi se, at selskaberne ikke bryder sig om at blive kædet offentligt sammen med de organisationer. Flere selskaber trak sig, da vi offentliggjorde sammenhængen.

Også på en anden kant oplever den internationale miljøbevægelse en modstand, som ikke var til stede for nogle årtier siden. Det bliver stadig sværere at lave naturbevarelse i den tredje verden, fordi man risikerer at blive set som en ny type imperialist, der kommer og fortæller befolkningen, hvordan den skal leve.

generaldirektør, satte han sig nogle mål. Et af dem var at bygge partnerskaber med organisationer i en række lande, hvor WWF ikke selv har kontorer.

- Man opretter ikke uden videre en national WWF-organisation i en helt anden kultur, og partnerskaber med eksisterende folkelige organisationer kan være en god måde at få et grundlag for at arbejde.

Der er stadig et stykke vej, før WWF på den måde har fodfæste i den tredje verden. Claude Martin har ingen illusioner om, at man uden videre kan overvinde de store kulturforskelle.

- Vi vil opleve nogle konflikter i WWF-familien på den konto. Når man indgår i sådanne partnerskaber, må man regne med, at partnerne nogle gange vil gøre ting, som vi ikke er enige i. Vi bliver nødt til at tolerere mere afvigende opførsel, end vi har været vant til WWF-landekontorerne imellem. Det er en af de store udfordringer, vi står over for.

- Vi skal passe på med, hvilke argumenter vi bruger. F.eks. den med, at man skal bevare regnskoven, fordi den kan forsyne den farmaceutiske industri med råvarer. Det er et dumt argument. Vi risikerer at komme ud på en glidebane, hvor det hele tiden er menneskets nytteværdi af naturen, der bliver målestok for, om den skal bevares. Vi skal stå ved, at vi arbejder ud fra et etisk grundlag, siger Claude Martin.

han håber at se forandret i verden i sin tid som generaldirektør. En række miljøpolitiske delmål om man vil. Men det gennemsyrrer interviewet, at det er et stærkt WWF-netværk - med en "added value" i form af et smidigt sekretariat - der er instrumentet. Og så handler det hele først og sidst om holdninger og natursyn.

- Jeg vil gerne bidrage til at fremme forståelsen for at naturbevarelse er sociologi. Der er ingen tekniske løsninger. Man må altid starte med at interessere sig for mennesker og deres livsbetingelser.

Stå ved det etiske

- Jeg er overbevist om, at mennesket har en indre ansvarsfølelse over for naturen. Den kan være skjult i det enkelte menneske, men den er der et sted. Hvis jeg ikke troede på, at mennesket har en etisk dimension, som sætter det i stand til at afvige fra at tilfredsstille sin umiddelbare trang til at berige sig, så ville jeg ikke gøre det, jeg gør for WWF.

Og Claude Martin har gjort meget for WWF. Dels dengang han i felten praktiserede sit speciale, som er tropiske økosystemer. Og dels som direktør for

WWF i Schweiz gennem mange år, inden han fik sin nuværende stilling.

I dag foregår arbejdet efter stramme tidsplaner. Den som administrerer hans tid lige nu er Verdensnaturfondens pressesekretær, der bryder ind i interviewet med beskeden om, at de afmålte fem kvarter er forbi. Meldingen fremkalder ingen tegn på stress hos Claude Martin, som tager sig tid til at gøre sin tankerække færdig.

- Vi skal passe på med, hvilke argumenter vi bruger. For eksempel den med, at man skal bevare regnskoven, fordi den kan forsyne den farmaceutiske industri med råvarer. Det hører man ofte, og jeg må indrømme, at det står masser af steder i materiale fra WWF. Men det er et dumt argument. Vi risikerer at komme ud på en glidebane, hvor det hele tiden er menneskets nytteværdi af naturen, der bliver målestok for, om den skal bevares. Der er masser af andre og bedre grunde, vi kan komme med. Vi skal stå ved, at vi arbejder ud fra et etisk grundlag.

Trods Marie Kraul Nielsens rømmen sig flytter Claude Martin ikke blikket fra mig. Først da han har sikret sig, at jeg fik den sidste pointe skrevet ned på notatblokken, rejser han sig og vender sig mod hende for at få at vide, hvad der er næste punkt på dagsordenen. ■

Miljøbevidsthed giver en større rejseoplevelse igen og igen

af Christian Gamborg, videnskabelig medarbejder, Forskningscentret for Skov og Landskab & Steffen Stræde, Ph.D. studerende, Landbohøjskolen, Institut for Økonomi, Skov og Landskab.

Rejseglæde

De fleste af os rejser en eller flere gange årligt til hjemlige eller udenlandske destinationer for at

på forbrugers magt og vil derfor gerne være med til at give den miljøbevidste forbruger nogle redskaber til at stå bedre rustet til at kræve yderligere hensyn til mennesker, miljø og natur i rejsebranchen.

Her er nogle forhold vi som turister bør skele til før, under og efter rejsen, så vi på én gang tager hensyn til destinationen samtidig med, at vi får en større rejseoplevelse og sikrer, at andre rejsende ligeledes får det.

Før afrejsen

Vælg din rejsearrangør med omhu.

Der er endnu ingen generelt accepterede kriterier, som en rejsearrangør skal leve op til på natur- og miljøsidens. Vælg en rejsearrangør hvor rejseaktiviteten vil skabe færrest mulige negative påvirkninger af værtsbefolkningen, naturen og miljøet. Lad være med at fristes af marginale prisforskelle, men gå efter kvalitet. Følgende spørgsmål kan give et indtryk af arrangørens profil på natur- og miljøområdet.

- Har arrangøren en egentlig formuleret miljøstrategi og en miljøansvarlig medarbejder?
- Stiller arrangøren miljøkrav til underleverandører, f.eks. anvendes miljøvenlige hoteller?
- Bidrager arrangøren til at beskytte og bevare naturen og miljøet på destinationen?
- Anvender arrangøren lokalt ejede hoteller, lodges, spisesteder, transport og lokale guider, så den lokale økonomi styrkes?

På rejsen

Vær ansvarlig og miljøbevidst på rejsen, ligesom du er det hjemme.

Følgende råd kan medvirke til at øge de positive effekter af turismen og mindske de negative sider.

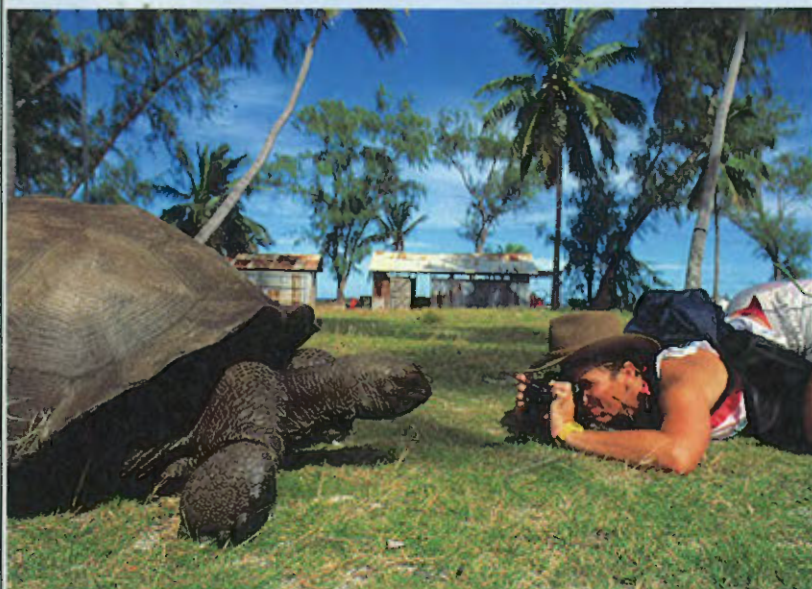
- Køb, bo og spis steder, som ejes af lokale og anvend lokale guider.
- Søg, så vidt det er muligt, naturoplevelser i områder, som er underlagt kontrol og overvågning, dvs. nationalparker, reservater m.v.
- Respektér naturens rytme, når du færdes i sårbare naturområder, så du ikke skader dyre- og planteliv. Rejsearrangøren bør have retningslinier for korrekt adfærd i naturen.
- Undgå produkter, som stammer fra truede dyre- og plantearter, lad tvivlen komme naturen tilgode.
- Undersøg, om der er lokale naturbevarelsesprojekter, du kan støtte direkte. Det koster ikke meget, en positiv udvikling støttes, og det giver mulighed for at følge udviklingen, når du er kommet hjem igen.

Efter hjemkomsten

Brug dine erfaringer til gavn for dig selv og andre.

Du har sikkert også på din rejse gjort nogle erfaringer, som kan være nyttige for rejsearrangøren og dig selv, næste gang du rejser.

- Fortæl om problemer med bl.a. natur og miljø eller andre negative effekter på rejsen til rejsearrangøren. Ring evt. til miljøorganisationerne, f.eks. WWF Verdensnaturfonden, og gør dem opmærksom på problemerne.
- Overvej, om der var ting, du kunne gøre bedre for menneskene, naturen og miljøet, næste gang du rejser. Skriv dem ned og brug dem næste gang, du planlægger en rejse. På den måde er du med til at opstille dine egne retningslinier for miljøansvarlig rejse!

Løvernes fjerne brøl høres i natten... abernes skrig lyder gennem regnskovens høje trætrunkter... bølgerne slår mod den brede, hvide strand... det lille fiskeleje syder af liv, når de farvestrålende fisk landes... på markedet blandes dufte, lyde og farver i et sandt eldorado af spændende indtryk.

holde ferie og slappe af, være sammen med familien, komme ud i naturen, opleve anderledes kulturer, kort sagt få gode oplevelser væk fra hverdagen. Danske turister har et godt ry ude i verden, men hånden på hjertet, hvor meget tænker vi over, hvordan vi påvirker vores rejsemål?

Vi holder jo ferie, så må det være slut med at skulle tage stilling til det ene og det andet, som vi skal hjemme, når vi smider vores affald ud, køber ind eller blot går en tur i den lokale skov eller langs stranden. Men der er faktisk nogle ting, som vi kan iagttage, uden ferien af den grund bliver til et skoleridt i overholdelse af regler og løftede pegefingre.

Det gode ry skal gerne fastholdes, men vi kan sagtens forbedre det, både når vi rejser på egen hånd og med et rejsebureau. WWF Verdensnaturfonden tror

Spændende bjørneoplevelser i det finske grænseland

Syv nætter med seks bjørne

Tekst og foto: Tom Schandy, WWF-Norge
Oversættelse: Else Eriksen

Fluerne summer, myggene sværmer - og sveden hagler af os. Klokken er 6 om aftenen, og temperaturen nærmer sig de 30 grader. Vi sidder i en lille kamuflagehytte i det finske grænseland - blot to kilometer fra den russiske grænse - og venter. Tiden snegler sig afsted, men så endelig kl. 10 dukker der et stort, mørkt dyr op på den anden side af mosen - BJØRNEN. Startskuddet er gået til syv spændende nætter med seks forskellige bjørne.

Jeg havde lagt mig for at hvile ud efter den lange rejse, da Lassi vækker mig. Min finske fotograf-kollega har fået øje på bjørnen. Jeg rejser mig forsigtigt op. Der er bjørnen - på vej hen mod den døde ko, som Lassi har lagt ud til den. Jeg må gnide øjnene for at tro det, for der er ikke bare én, men to bjørne, som på fredelig bamsevis lunter over mosen mod os. I en afstand af 15-20 meter trasker de forbi kamuflagehytten.

Skraldebjørne og så de vilde

Det er "Atletik" - en gammel hanbjørn på 250 kg, fortæller Lassi, som har fulgt bjørnene i det finske grænseland i 17 år. "Atletik" er et imponerende skue. Han lunter bredbenet rundt i mosen og ved nok, hvordan han skal føre sig frem - fuldstændig som rigtige atleter. En mindre hanbjørn på fire år dukker også op. Det er "Lille-Drengen", som ikke kan stille meget op overfor "Atletik". Den store hanbjørn behøver blot

at bevæge sig hen mod ham, så lusker han af. "Lille-Drengen" har i den senere tid holdt sammen med hunbjørnen "Højpande", men i nat er den brunstige "Atletik" hele tiden i hælene på hende.

Jeg er overrasket over, at bjørnene finder sig i vore bevægelser. Jeg kan frit dreje kameraet efter bjørnene - uden at de lader sig skræmme. De har sikkert også fået farten af os - men heller ikke det generer dem. En og anden vil måske hævde, at den finske fotograf har gjort dem tamme, men det er der ikke tale om. Da en bil en sen aftenstund kører forbi på en skovvej 200 meter borte, stopper bjørnen op. Den spidser ører - og et sekund senere løber den i fuldt firspring hen over den bløde mose. Den er i hvert fald vild. Lassi ser da også meget sjældent bjørne udenfor deres foderpladser. Og når jægerne tager på bjørnejagt om efteråret, er det sjældent, de har held til at få fat i en af Lassis bjørne. Nej, de er for bange og for snu til at blive skudt af finske jægere, påstår Lassi. Noget andet er imidlertid de såkaldte skraldebjørne, som bevidst opsøger skraldepladser ved beboelsesområder. De kan blive tamme - og dermed farlige for mennesker.

Ydmyghed - ikke frygt

Det er en underlig følelse at have disse store dyr luntende rundt så tæt på. I Norge er der næsten krig på grund af bjørne, men her hvor jeg sidder, føles det helt naturligt og fredeligt at have de store skovdyr så tæt på. I stedet for frygt følger jeg ydmyghed over at kunne opleve den brune hjørn i sit rette element.

Langt ud på natten er dyrene der stadig. De spiser lidt, men tager sig også tid til en rulle tur i lyngen - med alle fire labber i vejret. Det er næsten som at se en god BBC-film. Klokken halv ni om morgenen ser vi halen af den sidste bjørn - den første nat er forbi.

De næste døgn bliver ikke mindre rige på oplevelser. Den anden aften dukker to andre bjørne op allerede klokken halv

ni. Det er hanbjørnen "Skæg" og hunbjørnen "Lyse". Det er ikke bare os i kamuflagehytten, der plages af myg og fluer. Sværmen står tæt omkring bjørnene. Mens "Lyse" ruller sig i lyngen for at blive plageånderne kvit, gnider "Skæg" ryggen mod et grantræ.

Nærkontakt af første grad

Senere på natten får jeg også øje på "Højpande" og "Atletik". Nu har jeg nærkontakt med hele fire bjørne på én gang.

Den femte nat i kamuflagehytten bliver den mest spændende og oplevelsesrige. Lassi har bundet noget kød op i et fyrretræ lige bag hytten for at gemme noget til senere på ugen. Der er ingen fare for, at bjørnene vil tage kødet, for de tør normalt ikke komme så tæt på hytten, siger Lassi. Men denne nat giver bjørnene åbenbart pokker i, hvad der er normalt - lige før midnat dukker hunnen "Lyse" op i øst. Hun stiler mod hytten og godbidderne bagved. Og så hegrynder hun at gnave og rive i ben og kød, mens hun sprøjter mosevand op ad hyttens væg. Jeg kliner mig ind i det modsatte hjørne af hytten - knap to meter fra den ædende bjørn. "Lyse" ser så rar ud, at jeg ikke bliver bange - men spændingen er alligevel til at tage og føle på.

Pludselig dukker den store, mørke hanbjørn "Herko" op på arenaen. Han ser ikke ligefrem blid ud, men heller ikke sur eller gnaven. Han sætter kursen mod hunnen - og så er der pludselig to bjørne, der river og slider i kødet to meter fra mig. Jeg tør dårligt nok se ud ad vinduet - og kameraet tør jeg i hvert fald slet ikke stikke ud lige for snuderne af bjørnene. Pulsen stiger - jeg kan næsten røre ved Nordens største →

168 bjørne radiomærket

Forbløffende ny viden om bjørne

fastlandsrovdyr. Havde jeg været let at skræmme, var jeg nok besvimet for længe siden.

Da hanbjørnen et par sekunder senere rejser sig på bagbenene udenfor hytten, føler jeg mig meget lille. Instinktivt griber jeg myggesprayen - høre for en sikkerheds skyld. Hvis bjørnene skulle få lyst lidt friskere kød end det fluebefængte kød bag hytten, skal de i hvert fald få lov til at smage lidt Radar insektmiddel først. Kamouflagehytten er under ingen omstændigheder bjørnesikker.

Hunnen kan ikke lide den påtrængende hanbjørn. Hun fortrækker til et andet sted 12 meter væk. Men "Herko" følger efter - og hunnen skynder sig igen ned bag hytten. Det varer ikke mange sekunder, før "Herko" nok en gang følger efter - og sådan gentager historien sig 3-4 gange. Lidt efter lidt bliver jeg så vant til at have bjørnene så tæt på, at jeg skriver i dagbogen: "Jeg ryster ikke længere. Dette er fantastisk". ■

Radiomærkning af 168 bjørne har givet ny og vigtig viden om bjørnenes levevis. Samtidig har store interessekonflikter i Norge gjort bjørne til et særdeles omtaleligt emne, mens der i Sverige er stor succes for bjørnebestanden.

Der findes i dag flere bjørne end for ti år siden, siger lederen af det skandinaviske bjørneprojekt, Dr. Jon Swenson fra Norsk Institut for Naturforskning.

Bestanden er vokset siden 1980. Der fandtes i begyndelsen af 80'erne næppe konstante forekomster af bjørne hverken i det nordlige Norge eller mange andre steder, sådan som det ellers blev konkluderet i et tidligere rovdyr-projekt. Det ved vi i dag, takket være det skandinaviske bjørneprojekt, siger Swenson.

Siden den første bjørn blev radiomærket i 1984, har man i projektperioden sat radiobånd på 168 bjørne.

Norsk bestand udryddet

Der findes i dag mellem 300 og 800 bjørne i alt i Norge og Sverige, men kun ganske få procent af disse finder man i Norge. Swen-

son har beregnet, at der i gennemsnit findes mellem 26 og 55 dyr på norsk jord. Det totale antal dyr, som i løbet af et år krydser grænsen, kan dog sagtens være højere.

For 150 år siden var det omvendt. Da var det Norge, der var det store bjørneland. Swenson har beregnet, at der dengang fandtes godt 3.000 bjørne i Norge, men blot 1.600-1.700 i Sverige.

Efter at forskellige fredningstiltag blev påbegyndt i Sverige i perioden 1893-1927, steg antallet af bjørne. I Norge blev der ikke indført totalfredning før i 1973. Og optegnelser tyder på, at den oprindelige norske bestand reelt var udryddet før krigen. I dag kommer der kun strejfare over grænsen fra Sverige. Hvis der blev bygget en mur mellem Norge og Sverige, ville bestanden i Norge (bortset fra Finnmarken) uddø, mener Swenson.

Sporing af radiomærkede dyr har vist, at unge hanbjørne kan strejfe over store områder. Bjørneprojektet har endvidere fundet frem til, at der findes fire yngleområder for bjørne i Skandinavien - og de ligger alle i Sverige.

Stigende indvandring i fremtiden

Hunbjørnene skifter sjældent opholdssted, og det betyder, at genetablering af bjørnebestande går meget langsomt.

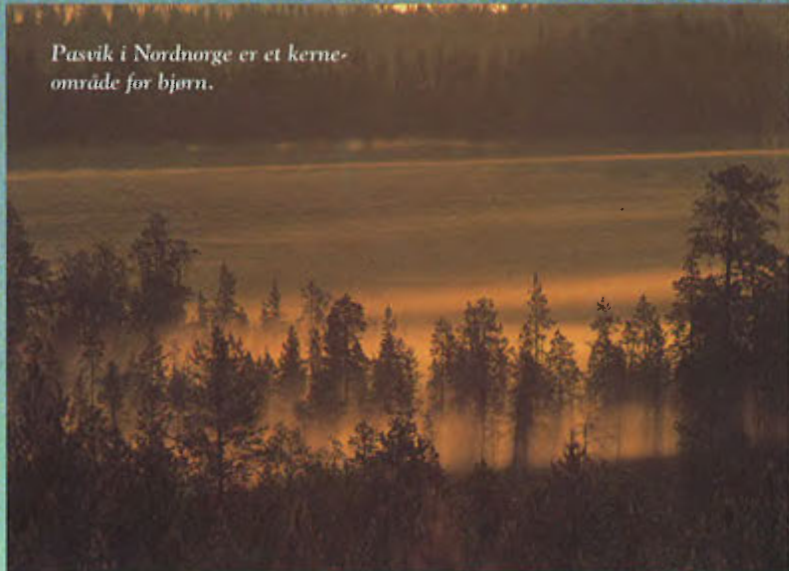
Statistikken viser, at sandsynligheden for at nedlægge en hunbjørn er ca. 50 procent i yngleområderne, men blot 15 procent udenfor. Dette stemmer overens med afskydningen af bjørne i Norge. I alt 85 procent af de nedlagte bjørne i Norge siden fredningen har været hanner.

Den svenske bestand kan have været helt nede på 150 dyr, men i modsætning til Norge besluttede svenskerne sig tidligt til at redde bjørnen. At dette var praktisk muligt skyldes nok, at svenskerne i højere grad har satset på industri fremfor fårehold. Mens nordmændene har 2,2 millioner får på græsning i sommerhalvåret, har svenskerne næsten ingen. Det gør styringen af bjørnebestanden så konfliktfri, at svenskerne nu har besluttet at lade bestanden vokse til 2000 dyr - næsten en tredobling i forhold til den nuværende bestand.

Den svenske bjørnejagt er ingen hindring for at nå dette mål. Beregninger viser, at væksten i

Bjørnen tager sig en strækketur i lyngen foran hytten.

Pasvik i Nordnorge er et kerneområde for bjørn.

■ Her lever der bjørne i Europa.

den skandinaviske bestand er mindst 7,5 procent, mens jagtudbyttet i Sverige er ca. 5,5 procent af bestanden. Det betyder, at den svenske bestand vokser med 2 procent eller mere om året. Regner man på dette, vil man se, at svenskerne vil nå deres mål i løbet af 50 år.

- Det vil få konsekvenser for Norge. Indvandringen af bjørne vil stige, og yngleområderne vil grænse op til Norge. Konflikten med fåreholderne vil blive større i fremtiden, siger Swenson. Hvor stor en bjørnebestand, der skal tillades i Norge, vil han ikke udtale sig om som videnskabsmand.

- Det er et politisk spørgsmål, men jeg tror ikke det praktisk er muligt at etablere bestande andre steder end langs grænsen på

grund af konflikterne med fåreholderne, siger Jon Swenson.

Ens og dog forskellige

Forskerne har taget vævsprøver af alle mærkede bjørne. Ved hjælp af DNA-analyser har man set nærmere på slægtskabet mellem bjørnene og sammenholdt dette med informationer fra tilsvarende undersøgelser i andre bjørnebestande. Resultaterne er forbløffende.

Det viser sig nemlig, at bjørne fra Jämtland og videre nordpå har større lighed med russiske bjørne end med artsfællerne i Dalarne og Trysil. Bjørnene i det sydlige Skandinavien er på deres side beslægtede med bjørne i Sydeuropa.

Forklaringen er, at bjørnene i de nordlige egne er kommet fra Rusland via Finland, mens bjørnene i Sydsandinavien har fulgt isranden nordpå efter istiden. Bestanden i Sydeuropa er delt op i to adskilte forekomster: én i Spanien og Frankrig og en anden i Italien og Balkanlandene. Højest sandsynligt er vore sydskandinaviske bjørne i familie med bjørnene i Spanien og Frankrig. Denne gren af brune bjørne er den ældste og mest truede af alle brunbjørne i hele verden.

- Vil denne opdagelse få forvaltningsmæssige konsekvenser?

- Det ved vi ikke endnu. Men hvis der er genetiske modsætninger mellem vore nordlige og sydlige bjørne, må forvaltningen naturligvis indrettes derefter. Så er den sydlige stamme ekstra sårbar, men højest sandsynligt forekommer der en genetisk udveksling mellem de to bestande, og så er situationen ikke så kritisk, siger Swenson.

Opdagelsen af, at svenske bjørne er beslægtede med spanske bjørne, har imidlertid givet spanierne håb om, at deres bjørne kan reddes. Der er antagelig ikke engang ti bjørne tilbage i Pyrenæerne, og de har brug for nyt blod for at overleve. Spanien har derfor sendt en officiel forespørgsel om at få bjørne fra Sverige.

- Der er endnu ikke taget beslutning, men jeg er grundlæggende meget skeptisk, hvad angår eksport af brune bjørne til Spanien. Klimamæssigt lever de spanske bjørne under helt andre forhold end vore bjørne. De sover kortere vintersøvn, og de har andre kostvaner. Blandt andet indgår egern i kosten - og det er uvant føde for de nordiske bjørne. Bjørne fra Slovenien og Rumænien ville måske være bedre egnet til at føre nyt blod til den spanske bjørnestamme, siger bjørneforsker Jon Swenson.

Brun bjørn i Europa

Rusland og Rumænien har store og sunde bjørnestammer, men mange lande har meget små og udryddelsestruede bestande.

Udover Norge og Sverige, findes der også bjørne i Finland, hvor arten er mere eller mindre jævnt udbredt over hele landet. Man regner med, at den finske bestand tæller minimum 600-700 og maksimum 1000 dyr.

Rusland i førertrøjen

Rusland er det bjørnerigeste land i Europa. I den europæiske del af landet findes der skønsmæssigt 16-17.000 bjørne, og der nedlægges lovligt 500 dyr om året.

Næst efter Rusland er Rumænien det store bjørneland i Europa. Man regner i dag med, at der findes 6.000 dyr i Karpaterne og de Transsylvanske Alper. Mere end 4.000 kvadratkilometer er blevet generobret af bjørne i løbet af de sidste 20 år. Tætheden er utrolig høj - én bjørn pr. 6 kvadratkilometer, og Karpaterne er således det levested i Europa med den tætteste bjørnebestand. Kun langs Stillehavskysten i Nordamerika findes der flere bjørne pr. kvadratkilometer.

Rumænerne har imidlertid selv hidrageret til den positive udvikling i bestanden: Over 300 bjørne er nemlig opdrættet i fangenskab og derefter sat ud af skovadministrationen for at øge bestanden. Der forekommer jagt i Rumænien, og der skydes lovligt 300 bjørne hvert år.

Karpaterne grænser også op til det sydlige Polen, hvor der findes en bestand på 75-100 dyr. Denne bestand er fredet og i stigning, men bestanden er sårbar, fordi levestederne bliver stadigt mindre på grund af skovdrift. I Bulgarien er bjørnene opdelt i fire bestande, som er steget i antal fra 360 dyr i 1935 til 700-750 dyr i midten af 80'erne. I det tidligere Tjekkoslaviet blev bestanden anslået til 700 dyr i slutningen af 80'erne, alle med levested i Slovakiet.

En lille bjørneunge er taget i forvaring hos Franco Tassi, direktør i Abruzzo Nationalpark i Italien, hvor der lever mellem 40 og 100 bjørne.

Østrigsk bjørnehysteri

Også i Østrig findes der bjørne. Man regner med, at der nu er 10 bjørne i Carinthia på grænsen til Slovenien og Italien.

For hele det tidligere Jugoslavien blev bestanden i 1970 anslået til 1.600-2.000 dyr, men det

står hen i det uvisse, hvor mange der er tilbage efter flere års borgerkrig. Også Albanien har tidligere haft en levedygtig bjørnebestand, men vi har ingen oplysninger om dens størrelse.

I 1992 blev der observeret bjørne 150 kilometer højere mod nord i Østrig, og den østrigske afdeling af WWF igangsatte derfor et reintroduktions-projekt for at opbygge en bestand i dette område. Tre dyr - en ung hun, en voksen hun og en ung han - blev derfor udsat i 1989, 1992 og

1993. Bjørnene trivedes, og begge hunner præsterede at få unger.

Desværre gik det efterhånden ud over kreaturerne - samtidig med, at folk jævnlige så bjørne. Dette førte til et rent bjørnehysteri og et krav om, at dyrene blev fjernet. Til sidst blev en af bjørnene skudt af en jæger, som følte sig truet, og senere blev endnu en bjørn dræbt, fordi den opsøgte en foderplads for rådyr. På grund af denne dramatiske udvikling har WWF-Østrig besluttet ikke at videreføre rein-

Bjørnen rejser sig på bagbenene og undersøger en træstamme.

roduktionsprogrammet og i stedet satse på kampagner for at ændre befolkningens holdninger.

Restbestande på vej til at uddø

Der findes en række små restbestande af brune bjørne i Grækenland, Italien, Spanien og Frankrig. Flere af disse er ikke levedygtige på langt sigt og er derfor i fare for at uddø.

I Pyrenæerne på grænsen mellem Spanien og Frankrig er der færre end 10 bjørne tilbage, og denne bestand anses nu sammen med den Norditalienske for at være de mest truede i Europa. ■

BREVKASSEN

Skriv til Levende Natur, mærket "Brevkassen". Spørgsmål vil blive besvaret af et panel af WWF Verdensnaturfondens videnskabsfolk og eksperter. Spørgsmål, der ikke er plads til i bladet, besvares personligt.

Næsten kun kvinder - hvorfor?

Her i foråret er der udsendt to numre af Panda Post, og atter er der især to forhold, som undrer mig.

Det første forhold drejer sig om den bomuld, der er anvendt til meget af tøjet. Det er beskrevet, at 80% af den er håndplukket.

Det betyder, at der ikke er anvendt afløvningsmiddel, men ikke nødvendigvis at dyrkningen er foregået uden brug af sprøjtegifte og kunstgødning. Derfor er mit spørgsmål: Hvorfor har I dog ikke valgt at kræve anvendt økologisk bomuld, hvor der er taget økologiske hensyn både under dyrkning og høst? Det er muligvis svært at købe, men det kan lade sig gøre. Eksempelvis kan jeg da hos en lokal herreekviperingshandler købe undertøj fremstillet af økologisk bomuld, nemlig **Green Cotton** fremstillet af HAMMERTHOR.

Det andet forhold, jeg ønsker taget op, er kønsfordelingen i de udbudte varer i kataloget. Næsten alt det tøj, der udbydes, er til kvinder - hvorfor? Ca. halvdelen af landets befolkning er da af hankøn, og nu har vi diskuteret kønsroller i vel snart 30 år.

Tak i øvrigt for et udmærket medlemsblad.

Med venlig hilsen
Søren Højrup
4000 Roskilde

Kære Søren Højrup

Det sidste først. PandaPost må forholde sig til de realiteter, der hersker på markedet for postordre. Her er der langt flere kvindelige købere end mandlige, og følgelig er der en overvægt af artikler, der henvender sig til kvinder. Prøv at kigge andre postordrekataloger igennem, og du vil opdage, at PandaPost ikke er ene om den prioritering.

Med hensyn til økologisk bomuld, så forstår jeg godt dine indvendinger mod, at vi "kun" tilbyder artikler, der er produceret af håndplukket bomuld. Du har ganske ret i, at der dermed ikke er nogen garanti for, at der ikke er brugt sprøjtemidler i produktionen. Omvendt så efterlever vores leverandører af håndplukket bomuld en stribe krav, der betyder, at selve bearbejdningsprocessen er miljøskånsom.

Økologisk bomuld er stadig en mangelvare på verdensmarkedet. Og det ville være både vanskeligt og dyrt at tilbyde artikler, der udelukkende er produceret på basis af økologisk bomuld. Ideen med PandaPost er, at vi gerne vil have et stadigt stigende antal forbrugere til at købe mere miljøskånsomme varer. Men det skal være til fornuftige priser, for miljøet er ikke tjent med, at man kun henvender sig til en elite af i forvejen miljøbevidste forbrugere med pengepungen i orden.

PandaPost vil fortsat arbejde på at få så mange leverandører som muligt til at overgå til en mere bæredygtig produktion.

Med venlig hilsen
Mik Steenberger
Afdelingschef i WWF

P.S. Tak for roserne til Levende Natur.

Affald

Kære Levende Natur

Jeg er lige blevet medlem af WWF og er meget glad for at kunne støtte organisationen, samt modtage jeres blad. Jeg er netop flyttet hjemmefra og ser først nu, hvor meget affald folk i det hele taget smider ud.

Jeg kunne godt tænke mig at få en grundig beskrivelse af, hvad man skal gøre ved det forskellige affald, både grønt, papir, plastik, kemikalier osv.

Med venlig hilsen
Martin Thomsen
Slagelse

Kære Martin Thomsen
Tak for din støtte til WWF.

Vi har bedt det uafhængige informationscenter for miljø og forbrug, GRØN INFORMATION, besvare dit spørgsmål:

Den mest miljøvenlige måde at behandle affald på er ved at skabe så lidt affald som overhovedet muligt. Det er også vigtigt, at så store mængder af affaldet som muligt genbruges. Det kan bl.a. gøres på følgende måde: **Grønt:** Organisk køkkenaffald (grøntsagsrester, kaffegrums (incl. filtre), theblade og afskårne blomster) kan sorteres fra det øvrige køkkenaffald og komposteres. Har man egen have, kan man mange steder, f.eks. i Slagelse, få en gratis kompostbeholder af kommunen.

Papir: Papir kan genbruges. Aviser, ugeblade, reklamer, kuverter (med eller uden rude) samt skrivepapir kan genbruges. Telefonbøger kan ikke genbruges. I mange kommuner er der opstillet genbrugscontainere til papiraffald ved indkøbscentre og i boligområder. Spørg kommunen hvor de står.

Plast: Plast kan genbruges, men indsamles ikke systematisk i Danmark. Mange steder - bl.a. i Slagelse - er det derfor ikke muligt at aflevere plast til genbrug. I stedet for skal plast puttes i skraldespanden sammen med det andet husholdningsaffald, der sendes til forbrænding. Man må ikke selv brænde plast i pejs, brændeovn eller bål.

Kemi: Kemikalier er miljøfarligt affald og skal derfor afleveres på den kommunale genbrugsstation. Miljøfarligt affald er f.eks. afløbsrens, benzin, elsparepærer, insektmidler, klorin, kviksølvtermometre, lim, malingrester, medicin, neglelaksfjerner, olieverester, salmiakspiritus, saltsyre, terpentin og andre opløsningsmidler, ukrudtsmidler og andre havegifte.

Med venlig hilsen
GRØN INFORMATION

WWF på førstepladsen

En ny undersøgelse udført af analyseinstituttet GfK placerer WWF Verdensnaturfonden som den organisation, flest danskere har sympati for. Hele 68% sympatiserer med WWFs måde at arbejde på, mens kun 9% ikke gør det. De resterende 23% har ikke nogen mening herom.

En anden undersøgelse gennemført af analyseinstituttet IFKA giver ligeledes WWF topkarakter. Hele 81% af de danske erhvervsjournalister mener, at WWF er en troværdig organisation, mens de resterende 19% ikke har nogen mening om spørgsmålet. Tallene placerer os som en flot nummer ét.

Næsehorn på turné

Den 28. april 1997 startede WWF sin nye indsamlingskampagne Otto på Tour i samarbejde med Dagli'Brugsen. Otto er en 400 kilo tung skulptur af et hvidt næsehorn. Den er udført i jern og messing i størrelsesforholdet 1:1 og fungerer som indsamlingsbøsse.

I løbet af de næste par år skal Otto på landsturné til Dagli'Brugsens butikker for at samle penge ind til WWF Verdensnaturfonden.

Årets miljøhotel

Som en del af samarbejdet med Best Western har WWF været med til at kåre årets miljøhotel og miljømedarbejder inden for hotelkæden. Valget faldt på henholdsvis Hotel Marselis i Århus og Stig Pedersen fra Hotel Skagen. Det første års samarbejde har vist, at der rundt om på Best Western-hotellerne er et stort engagement i projektet. Der bliver arbejdet seriøst med de mange forskellige miljøtiltag, og overalt medvirker hotellets ansatte aktivt i bestræbelserne på at reducere ressourceforbruget.

Samarbejdet har desuden det første år resulteret i en check til WWF på 829.102 kr. ■

WWF vært for vigtigt klimamøde

Den 20. januar var WWF arrangør af en rundbordssamtale i København mellem europæiske miljøministre, industriledere, og videnskabsfolk. Mødet, der var støttet af og havde Miljø- og Energiministeriet som medvært, havde til formål at stimulere dialogen mellem politikere, den private sektor og forskere i Europa. Mødet blev ledet af WWF's

generaldirektør Claude Martin, og blev af alle betegnet som en stor succes. Deltagerne enedes om tre temaer for et videre samarbejde: Fælles kampagneinitiativer, forøgelse af brændstof-afgifter, og energibesparende initiativer, kombineret med mærkning til forbrugerne om energiforbrug ved fremstilling af produkter. ■

Næsehornet Otto er udført af kunstneren Steffen Schmelling. Otto er i privateje og stilles til rådighed for WWF af ejerne.

dens arbejde for bl.a. at redde verdens truede næsehorn. Spørg i din lokale Dagli'Brugsen butik, hvornår Otto kommer på besøg. Måske har du lyst til som medlem af WWF at gøre en indsats for, at netop jeres område samler et flot beløb ind. Man kan også give 20 kr. til Otto på Tour ved at ringe

på telefon 90 50 90 60. Ved at ringe kan du oven i købet deltage i en stor konkurrence om spændende præmier.

WWF takker sin samarbejdspartner Dagli'Brugsen, som har gjort denne enestående kampagne mulig.

Naturmærket kan bruges hele året

For 16. år i træk har WWF Verdensnaturfonden udgivet sit Naturmærke. Motivet er i år henter fra Borneos regnskove, der rummer en fantastisk mangfoldighed af livsformer.

Naturmærket er tegnet af Bent Nielsen, som også stod for det smukke koralrevs-motiv sidste år. WWF's medlemmer og støtter har taget rigtig godt imod Naturmærket, der så længe lages kan bestilles hos Bodil Petersen på telefon 35 36 36 35. Husk at naturmærkerne pynter på din post året rundt.

Velkommen til nye firma- medlemmer

WWF kan med glæde konstatere, at stadig flere virksomheder vælger at blive firma-medlem. Selvom firmamedlemmer ikke må benytte WWF's panda-logo i deres markedsføring, er der andre fordele forbundet med et medlemskab, hvilket også de høje gætningsprocenter år efter år viser.

Tak til både nye og gamle firmamedlemmer. Vi vil gøre vores yderste for at leve op til den tillid, som et WWF-firmamedlemskab er udtryk for.

Dansk kemi- kalie-politik på rette vej

Miljøstyrelsen udsendte i starten af 1997 et debatoplæg om status og perspektiver for kemikalieområdet. Det er WWF's holdning, at danske myndigheders initiativer og målsætninger vedr. kemikaliereduktion er på forkant med, hvad der sker internationalt. Men på en række punkter kræves der fortsat en særskilt indsats. WWF har påpeget 5 områder for yderligere indsats: Konsekvent anvendelse af forsigtighedsprincippet, vurdering og udfasning af hormonlignende stoffer, bedre miljøinformation til offentligheden og borgerne, international registrering af miljø- og sundhedsskadelige stoffer via konventioner og øget inddragelse af NGO'er i internationale forhandlinger om kemikaliesikkerhed og forureningsbekæmpelse.

Konference om dansk naturpolitik

Den 3. april blev der på Christiansborg afholdt en konference om "Danmarks Natur år 2000", arrangeret af WWF i samarbejde med Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening og Friluftsrådet. Konferencen blev åbnet af Miljø- og Energiminister Svend Auken, og der deltog ca. 200 mennesker, heraf flere politikere. På konferencen gav de 4 organisationer deres bud på fremtidens danske naturpolitik. Der var bred enighed om, at der også i fremtiden er brug for en overordnede politikker for og styring af naturforvaltningen i Danmark.

FOTO: Kristian Krogh

FOTO: WWF

Living Planet Campaign

3. april 1997 var der 1.000 dage til år 2000. I den anledning lancerede WWF Verdensnaturfonden

den den globale WWF-kampagne, Living Planet Campaign. Kampagnen skal vare frem til år

Foto fra Sibirien

2000 og har som mål at mobilisere alle dele af samfundet i kampen for en natur i balance: Erhvervs- liv, beslutningstagere, privatpersoner osv.

En af de ting, man kan gøre, er at give en "Gave til Jorden". Alle gaver har en værdi - det vigtigste er, at den enkelte prøver at gøre noget ud over det sædvanlige for et renere miljø. Blandt de store Gaver til Jorden kan nævnes beskyttelsen af 70 millioner hektar værdifuld natur i Sibirien, fredning af verdens tredjestørste koralrev i Florida og hotelkæden Best Western Danmarks aftale med WWF Verdensnaturfonden om at reducere energiforbruget

med 25% over en tre-årig periode.

Et andet element i Living Planet Campaign er Global 200, et helt nyt værktøj, der skal sikre de vigtigste naturområder på Jorden. "Hvis vi kan bevare disse 200 vigtige levesteder på kloden, vil vi samtidig have bevaret en bred vifte af verdens naturområder", siger Claude Martin, generaldirektør i WWF International. "Vi vil have bevaret de mest truede arter og de vigtigste økologiske processer, som er nødvendige for livet på Jorden".

Fra venstre: Generaldirektør i Verdensnaturfonden Kim Carstensen, Prins Henrik, legatmodtager Mette Westergaard og koncerndirektør i Novo Nordisk A/S Steen Riisgaard.

Gaver og bidrag

Perioden 11.1.1997-14.4.1997

WWF Verdensnaturfonden ønsker at sige tak til alle bidragydere. Det er alene pladsmangel, der tvinger redaktionen til kun at bringe oversigten over bidrag på 500 kr. og derover til WWF's hjælpearbejde. Tak for hjælpen.

Christina Andersen 750, Karin Andersen 2.000, Finn Andersson 1.000, Birgitte Andreasen 500, Carl Arnkjær 500, Charlotte Friis Bach 675, Janus Barfoed 500, H. Bildsøe 500, Jette Bohnstedt 500, Torben Bondrop 1.500, Anders Borg 500, Kirsten & Peter Børgesen 500, Chaufføremes Fagforening, København 1.000, Chiki A/S 500, Hanne & Per Christensen 500, Erik Dam 500, Dica ApS 500, Hanne Dybbro 500, Britta Eisensee 500, Anne Mette Ejlersen 500, Dennis Ejlersen 500, Maja Lisa Engelhardt 1.000, Fabrik & Specialarbejderforbundet, Frederiksberg 500, Birte Flensberg 500, Nanna Gjøll 1.000, Janne & Jørgen Glæsel 500, Jørgen Gribvad 500, Heidi Grønkjær 500, Birthe Gunnarsen 500, Inger S. Hansen 1.000, Tage Hansen 750, van Hauen 500, Jytte Holtenvad 500, Dan Mønster Jensen & Rikke Fürsteling Hansen 500, Esther M. Jensen 500, Grethe Jørgensen 1.000, Lars Jørgensen 500, Kaj Kamp 500, Lisbeth Kaspersen 500, Karen M. & Ove Kjær 500, Sven Korsgård 500, S.M. Krag 500, Jytte Kristensen 1.000, Lola M. Laursen 500, Claus Madsen 500, Jesper Brian Madsen 500, Lisbeth Matzen 500, Jytte Marholt 500, Ole Mortensen 1.000, Gerd E. Nellenmann 500, Emilie og Alfred Nielsens Minde 500, Gerda Nielsen 500, Jørgen Nielsen 500, Fru Mægaard Nielsen 675, Eva Nissen 500, Tage Olesen 500, Finn K. Oxenbøll 500, Anita Strøm Pedersen 500, Elsebeth Pedersen 500, Lykke Pedersen 500, Ole A. Pedersen 5.000, B. Petersen 500, Edith E. Petersen 500, Henrik Ploug

500, Frans Poulsen 750, Elisabeth Rasmussen 500, Christian Rebsdorph 500, M. Schoubye 500, Marc Schrøter 750, Vibeke Skat-Rørdam 500, Arne Skouboe 500, Ebbe Sørensen 500, Tarup-Pårup Tømter- og Snedkerforretning 500, Rikke Trentemøller 500, G. Tscherning 500, Claus Rene Villadsen 750, M.C. Virklund 500, Kai West 1.000, Williams Reklamebureau 500, Hans Øster 500.

Bidrag fra fonde og legater

Vinhandler N.O. Andersens Legat 10.000 kr., O.P. Christensen og Hustrus Fond 12.066,67 kr., Fredheim Stiftung 50.000 CHF, Roskilde-fonden 10.000 kr., Unidanmark-fonden 25.000 kr.

Ekstraordinære indsamlinger

Louise, Carsten, Anne og Thomas fra Hobro har nedlagt deres naturklub og sendt overskuddet på 2.371,49 kr. til WWF's Operation Oskar.

Vennelyst Bageri i Randers har indsamlet 897,25 kr. til WWF's naturbevarelsesarbejde.

WWF takker for hjælpen og de gode initiativer.

Nye og fornyede støttekredskontakter

Jørgen Vejvad.

Testamentarisk arv

Fra boet efter Lone Merete Mørch, Roskilde, har vi modtaget et legat på 10.000 kr.

Nyt legat til unge forskere

FOTO: POLIFOTO

Den 15. april uddelte WWF Verdensnaturfondens præsident, HKH Prinsen de første legater af en nyoprettet legatpulje til unge forskere.

WWF Verdensnaturfonden og Novo Nordisk har fornylig oprettet et Projekt- og Rejselegat for at imødekomme ansøgninger om økonomisk støtte til danske og internationale projekter vedrørende biologisk mangfoldighed.

Legatpuljen vil årligt blive tildelt 8-10 projekter, i portioner af ca. 25.000 kr. Arbejdet med at udvælge legatmodtagerne har været særdeles opmuntrende, konstaterer generalsekretær Kim Carstensen. Der indkom langt flere gode ansøgninger, end der var penge til. Dette viser, at der er et stort behov for støtte til denne type af projekter.

De udvalgte projekter spænder vidt fagligt og geografisk. De omfatter følgende:

Erik Aude og Roar S. Poulsen
Skovdriftens betydning for forekomsten af laver og mosser
25.896 kr

Lars Briggs og Lars Chr. H. Adrados
Bevarelse af padder i Polen og Danmark
25.000 kr

Kenneth Buk
Bevarelse af sort næsehorn i Sydafrika
35.400 kr

Lise Christiansen og Kitt Hansen
Skovlandbrug ved nationalpark i Peru
31.104 kr

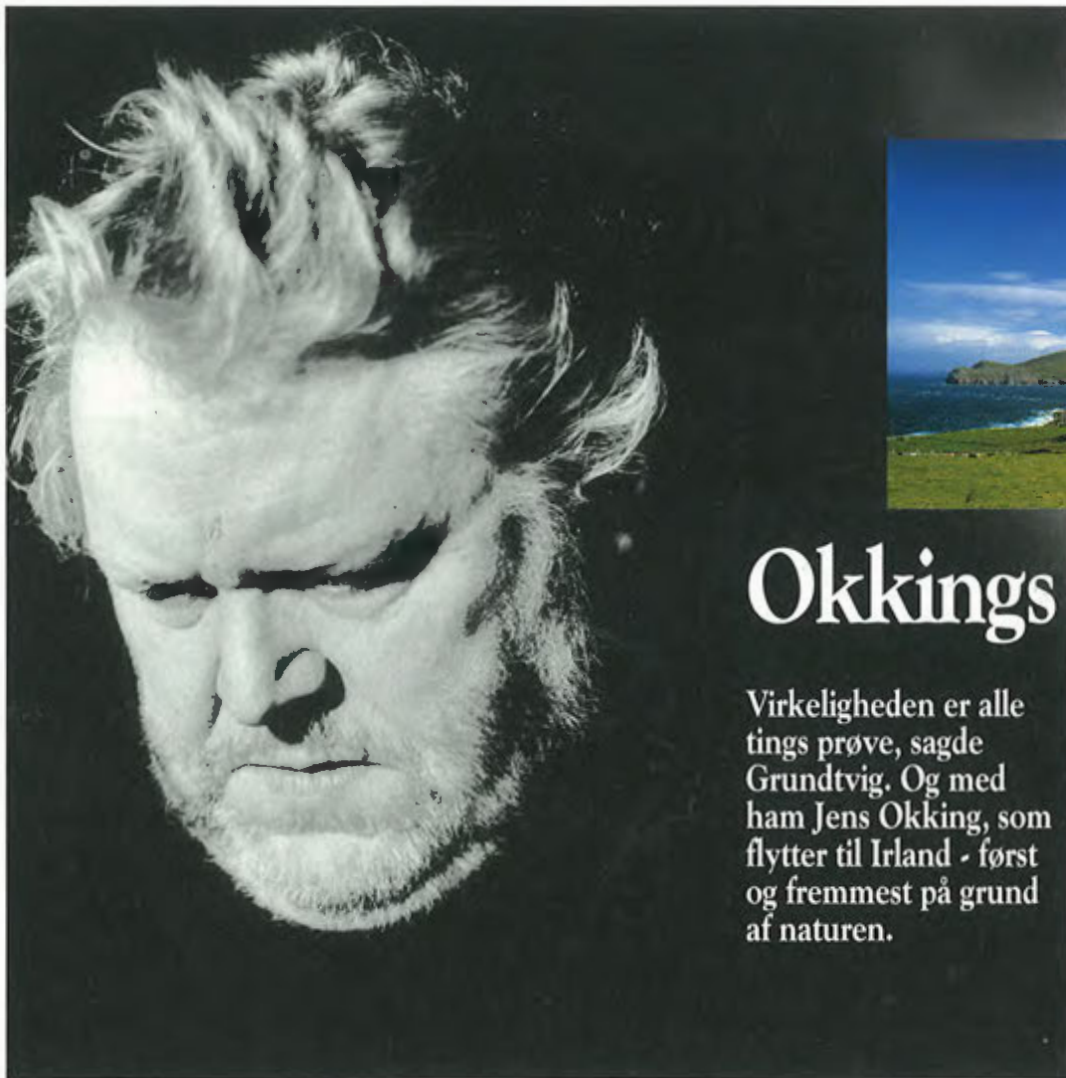
Peter Feilberg
Metoder til naturværdibedømmelse af danske skove
25.000 kr

Daphne Lalountas
Etobotaniske studier af medicplanter i Chile
24.977 kr

Kasper Sværre og Christian Sloth
Konflikter mellem naturbevarelse og lokalbefolkningens interesser i Thailand
20.349 kr

Karsten Thomsen
Metoder til registrering af nøglebiotoper i skove
25.000 kr

Mette Westergaard
Artssammensætning hos springpadder i bjergregnskov i Tanzania
25.000 kr

Ved sit allerførste møde med den irske kyst oplevede Jens Okking, da han var først i tyverne, en følelse af at være kommet hjem.

Foto: FOCI - Image Library

Okkings Irland

Virkeligheden er alle tings prøve, sagde Grundtvig. Og med ham Jens Okking, som flytter til Irland - først og fremmest på grund af naturen.

Gode og kærlige mennesker, der vil mig og mine det godt, har fra tid til anden, når jeg har luftet mine "emigrationsplaner", spurgt hvorfor jeg vil til Irland, og hvornår det sker. Nu, hvor det rykker nærmere - den officielle flyttdato er den 19. juli 1997 - tager spørgsmålene til både i hyppighed og omfang.

Det er egentlig ganske enkelt.

Det er en ungdomsdrøm, der gør sig gældende. Jeg ved ikke, om jeg kan sige, at det var min første rigtige forelskelse, der var en irsk pige. Men jeg kan i hvert fald huske, at jeg var meget forelsket. Jeg traf hende i Østengland. Jeg sejlede på et af marinens skibe. Da jeg afmønstrede og igen havde lov til at rejse til udlandet, traf jeg hende i Sydirlend. Denne pragtfulde rødhårede lidt fregnede tøs med den hvide sarte teint og

de grønne øjne kunne for så vidt have været en reinkarnation af den vidunderlige irske skuespillerinde Maureen O'Hara. Det frisind, hun havde praktiseret i Østengland, havde unægtelig fået sig et katolsk spark i rumpetten, da vi vendte tilbage til Sydirlend. Alt det, der var skønt, og som vi måtte ovre på den store ø, kunne bestemt ikke lade sig gøre i det katolske miljø. Vi gik tur på det lokale strøg uden at holde hinanden i hånden og som oftest ledsaget af en anstandsdame.

Men det ødelagde for så vidt ikke noget, for første gang jeg så den irske kyst, var jeg ramt af et eller andet déjà vu - et eller andet med at være kommet hjem. Jeg har vel været først i tyverne. Og jeg har, nu hvor jeg er i mit 57. år, været på øen mere end 60-70 gange. Jeg har været så heldig, at mit livs elskede, Annette fandt

den samme begejstring for øen. Vi planlagde allerede i vores tidlige ungdom, at når vi en gang skulle nyde otium, pension og rentepenge, så skulle det foregå et eller andet sted på den ø, der har mere end 37 forskellige grønne nuancer.

Så indhentes man af ondsksfuld skæbne. Mit livs kærlighed dør, og planerne gik unægtelig i stå. Drømmene blev lagt i dybfryseren. Men nu, her hvor min pensionsalder nærmer sig, og hvor alle de tragiske hændelser er kommet på afstand, så er drømmen vågnet igen. Det er ikke mindst fordi mine børn har næsten den samme begejstring og kærlighed til stedet, som jeg selv har. Så jeg kan flytte, i hvert fald uden at miste kontakten med dem. Og kan måske endda opnå den lykke, at de følger efter. Nu får vi se.

Det er nok først og fremmest den irske natur - som for så vidt rummer alt. Der er en mildhed. Og der er en årstidernes skift, som jeg holder så meget af. Græsset er også grønt juleaften. Og sidste vinter oplevede vi for første gang i 16 år sne og frost i det område ved Tipperary, som jeg helst vender tilbage til. Det er også der, jeg har tanker om en lille byggegrund, men i første omgang bare et mobilhome.

Når man rejser i min alder, så rejser man jo ikke "for good", som det hedder, ikke for altid. Man flytter faktisk bare folkeregisteradresse. De næste mange år vil det også være sådan, at jeg skal vende tilbage til Danmark 2-3 måneder hvert år for at supplere min pension.

Nu er det jo sådan med drømme - og virkeligheden er alle tings prøve - at det ikke er alle, der tåler at blive realiseret. Og skulle det allerværste ske, at denne min livslange drøm ikke rigtigt holder til virkeligheden, hvilket vil sige, at jeg måske opdager, at irerne er lige så uvenlige inderst inde mod fremmede, som vi f.eks. er alt for tit og ofte, ja så er der ikke andet at gøre end at konstatere, at drømmen ikke holdt og så stille og roligt vende tilbage til Analiegade i København eller til huset på Lolland og så få sit livs aften til at gå med at fiske og fange det, man kan fange der.